

COT | Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement
an Aon company

‘Samen Sterker’

**Evaluatie van de oefening terrorismegevolgbestrijding
in Amsterdam op 8 en 9 november 2017**

Februari 2018

Werkgroep Evaluatie TGB & COT Instituut voor
Veiligheids- en Crisismanagement in opdracht van
de Driehoek van Amsterdam

Inhoudsopgave

1	Introductie.....	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Beoogd doel evaluatie.....	3
1.3	Preparatie TGB en bekende uitdagingen.....	4
1.4	Aanpak evaluatie.....	4
1.5	Oefenruis.....	4
1.6	Leeswijzer	5
2	Over de oefening.....	6
2.1	Fase 1: incidentbestrijding en crisisbeheersing	6
2.2	Fase 2: Bewaken en Beveiligen	6
2.3	Voorbereiding oefening	7
2.4	Tussentijds leren: “walkthrough”	8
3	Belangrijke momenten in de respons	9
4	Observaties per thema	12
4.1	Alarmering en aanrijden.....	12
4.2	Afstemming interventie en hulpdiensten	12
4.3	Operationele aansturing.....	13
4.4	Eigen veiligheid en hulpverlening.....	13
4.5	Informatie en communicatie	17
4.6	Slachtofferopvang en -beeld	18
4.7	Geïntegreerde crisisorganisatie	20
4.8	Beperken impact en bevorderen maatschappelijke continuïteit.....	21
4.9	Preparatie op Bewaken & Beveiligen.....	22
4.10	Uitvoering Bewaken & Beveiligen op inzetlocaties	23
5	Overkoepelende indrukken en leerpunten	27
5.1	Een waardevolle ervaring.....	27
5.2	Overkoepelende observaties en leerpunten	27
5.3	Overige aandachtspunten	29
Bijlage I	Evaluatiekader.....	32
Bijlage II	Knelpunten, uitgangspunten en besluiten COPI/ROT	33
Bijlage III	Specialistische eenheden bij terrorisme	36
Bijlage IV	Afkortingen	38
	Over het COT	39

1. Introductie

1.1 Aanleiding

Amsterdam bereidt zich samen met (regionale en landelijke) partners voor op dreigend terrorisme. Als onderdeel van deze preparatie vond op 8 en 9 november een grootschalige operationeel-tactische oefening terrorismegevolgbestrijding (TGB) plaats. De oefening is ingegeven door het actuele dreigingsbeeld terrorisme. In een persbericht en in specifieke communicatie naar omwonenden heeft de burgemeester de oefening aangekondigd en toegelicht (zie kader).

Doel van de TGB oefening was het beoefenen van de samenwerking tussen de hulpdiensten en interventie-eenheden bij een terroristische aanslag (fase 1) en de alarmering, opkomst en inzet van Defensie voor Bewaken en Beveiligen (fase 2), alsmede de samenwerking tussen Politie en Defensie. Om opgedane ervaringen, inzichten en lessen vast te leggen en te borgen is een werkgroep evaluatie ingericht. De werkgroep heeft de evaluatie voorbereid en uitgevoerd, samen met een grote groep observatoren. Het COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement heeft de evaluatie begeleid.

Persbericht - Grote terrorisme oefening in Amsterdam

Op 8 en 9 november oefenen de gemeente Amsterdam, politie, Openbaar Ministerie, brandweer en de geneeskundige hulpdiensten (GHOR) samen met de Dienst Speciale Interventies (DSI) en Defensie. Het scenario waarmee wordt geoefend is een terroristische aanslag in de hoofdstad.

Op verschillende plekken in de stad is de oefening zichtbaar en hoorbaar, onder andere rond de oefenlocaties restaurant Haddock, op Zeeburgereiland, en het nog niet in gebruik genomen metrostation Europaplein. Aan de oefening doen figuranten mee en er wordt gebruik gemaakt van oefenmunitie. Ook de crisisorganisatie in het stadhuis en het hoofdbureau van politie oefent mee.

Het nationale dreigingsniveau staat sinds maart 2013 op substantieel. Daarmee is de kans dat een aanslag in Amsterdam plaatsvindt al langere tijd reëel. Op dit moment zijn er geen concrete aanwijzingen dat Amsterdam doelwit wordt van een aanslag, maar de gemeente en de hulpdiensten bereiden zich hier wel al langere tijd op voor.

Sinds de verhoging van het dreigingsniveau zijn verschillende zichtbare en onzichtbare maatregelen genomen in Amsterdam. Het gaat bijvoorbeeld om de zichtbare maatregelen bij Joodse instellingen, extra inzet op intelligence, het naar Amsterdam halen van de interventieteams van de DSI en het voortdurend aanscherpen van de anti-radicaliseringsaanpak. Ook is er de laatste jaren, op verschillende niveaus, met zowel de driehoek, hulpdiensten als met rijkspartijen geoefend ter voorbereiding op een terroristische aanslag. Het logische vervolg is een grote terrorisme oefening op straat, waarbij ook de samenwerking met DSI en Defensie wordt beoefend.

Omwonenden, bedrijven en organisaties rondom de oefenlocaties worden door de gemeente ingelicht. Meer informatie over de oefening is te vinden op www.amsterdam.nl/oefening.

1.2 Beoogd doel evaluatie

Leren van oefeningen gebeurt evident op verschillende manieren, verschillende niveaus en momenten. Voorbeelden van leermomenten zijn vanzelfsprekend de oefening zelf, maar ook in de voorbereiding van de oefening zijn nieuwe inzichten opgedaan. Het reflecteren en leren wordt verder versterkt door teamevaluaties, onderlinge feedback van collega's en partners en lessen-bijeenkomsten. Er zijn leermomenten en leerpunten op uitvoerend en tactisch niveau, binnen organisaties en juist multidisciplinair.

De oefening op 8 en 9 november had een oriënterend karakter. Professionals hebben ervaren wat de dynamiek kan zijn van een aanslag en wat dit vergt van de hulpverlening en crisisbeheersing. Ook hebben zij ervaren wat het vergt om te komen tot een goede samenwerking tussen politie en defensie bij een inzet in het publieke domein. Centraal stonden het opdoen van ervaring en het verkrijgen van inzichten. De uitkomsten van de evaluatie moeten in dat licht worden gezien. Het is een voorlopige 'tussenstand' die in staat moet stellen gericht te investeren in de verdere versterking van terrorismegevolgbestrijding. In deze rapportage presenteren we de belangrijkste inzichten en lichten we de oefening en oefenaanpak toe. Deelnemers aan de oefening hebben eerder de eigen teamevaluatie ontvangen.

1.3 Preparatie TGB en bekende uitdagingen

Als onderdeel van de voorbereiding op terrorisme heeft de gemeente Amsterdam samen met partners de afgelopen jaren geïnvesteerd in planvorming, het uitwerken van scenario's, het realiseren van nabijheid van de Dienst Speciale Interventies (DSI) en aan oefenen en trainen. In samenwerking met de NCTV en anderen heeft Amsterdam bijgedragen aan het delen van ervaringen, het verkennen van vraagstukken rond mogelijke schaarste in politiecapaciteit en aan landelijke uitwerkingen in handreikingen. Recent zijn extra maatregelen getroffen in het kader van het verkleinen van de kwetsbaarheid van drukke, internationaal bekende plekken in de stad. Ook is hard gewerkt aan het tegengaan van radicalisering en extremisme. Er zijn praktijkervaringen opgedaan met situaties van dreiging en met de aanpak in Nederland in reactie op aanslagen in landen om ons heen. Met verscheidene maatschappelijke partners zijn intensieve gesprekken gevoerd en zijn bijeenkomsten georganiseerd (onder meer met de Joodse instellingen, met scholen en met poppodia). Meer recent is het multidisciplinair werken met zones voor hulpverlening ('hot, warm en cold') verder uitgedacht en uitgewerkt.

1.4 Aanpak evaluatie

De werkgroep evaluatie heeft voor de deelnemende teams waarnemingsformulieren opgesteld. Die formulieren zijn gebruikt door de evaluatoren en waarnemers in het veld. Per team waren minimaal twee evaluatoren beschikbaar, waaronder waarnemers namens Inspectie Justitie en Veiligheid. Per team heeft een evaluatie/hot debriefing plaatsgevonden en is een evaluatieverslag opgesteld (zie bijlage).

Belangrijke uitgangspunten voor de evaluatie waren:

1. De evaluatie en waarneming zijn gericht op leren en verbeteren.
2. De focus is multidisciplinair en gericht op (de samenwerking tussen) de multidisciplinaire crisisteams. De evaluatie richt zich niet op mono-aspecten of personen.
3. De lessen worden actief uitgedragen naar collega's en goed geborgd.
4. De evaluatie is ondersteunend aan de oefening. Dat betekent dat de oefening ongestoord doorloopt en dat alleen op natuurlijke onderbrekingen (bijv. wisseling shift, afschalen crisisorganisatie, einde B&B) nabespreking plaatsvindt.

De evaluatoren hebben de evaluatie/hot debriefing met de teams begeleid. De evaluatoren zijn vooraf in een aparte bijeenkomst gebriefd over hun rol en taak.

Inspectie Justitie en Veiligheid De Inspectie Justitie en Veiligheid heeft bij deze TGB oefening samen met de veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland op een kwalitatieve manier naar de aanpak gekeken. De Inspectie neemt de TGB oefening mee in haar toezicht om een beeld te krijgen van de operationele prestaties van de veiligheidsregio in 2017.

1.5 Oefenruis

De organisatie heeft ingezet op het realiseren van een waarheidsgetrouw oefenscenario en -omgeving, onder meer door de inzet van figuranten en Lotusslachtoffers. Toch zijn er altijd omstandigheden die van invloed zijn op de oefening en zijn er interventies of is er informatie die niet was voorzien maar toch de oefening binnenkomen en effect hebben. Daar waar dergelijk 'oefenruis' van invloed is op het verloop benoemen we dit in deze evaluatie bij het desbetreffende thema.

1.6 Leeswijzer

In deze rapportage lichten we eerst kort de achtergrond en opbouw van de oefening toe (hoofdstuk 2). We beschrijven hierin ook de organisatie van de oefening en lichten toe wat tussentijdse indrukken waren uit voorbereidende activiteiten. Hoofdstuk 3 bevat een tijdlijn met belangrijke momenten uit de oefening. In hoofdstuk 4 presenteren we observaties en leerpunten per thema, waaronder de alarmering, veiligheid en hulpverlening, leiding en coördinatie en Bewaken en Beveiligen. Slothoofdstuk 5 bevat het overkoepelende beeld en de belangrijkste observaties. We sluiten de evaluatie af met een reflectie op andere aspecten van de terrorismegevolgbestrijding die niet aan bod zijn gekomen in deze oefening, maar in de toekomst wel aandacht behoeven.

2 Over de oefening

De oefening is opgebouwd uit twee fases

1. In de eerste fase zijn gespecialiseerde interventie-eenheden actief samen met de hulpverlening en generieke crisisorganisatie.
2. In de tweede fase zijn politie en Defensie actief voor Bewaken & Beveiligen, omdat er sprake is van (vervolg)dreiging.

Bij de oefening zijn bijna zeshonderd mensen betrokken, onder wie 240 figuranten, afgevaardigden van de gemeente (waaronder Handhaving en Toezicht), Politie (waaronder Dienst Speciale Interventies (DSI)), Openbaar Ministerie, brandweer, de geneeskundige hulpdiensten en Defensie.

2.1 Fase 1: incidentbestrijding en crisisbeheersing

Het hoofddoel in deze fase is de samenwerking tussen de hulpdiensten en interventie-eenheden bij een terroristische aanslag. Aan de oefening deden de volgende teams mee: Gemeenschappelijke Meldkamer (GMK), operationele eenheden, waaronder DSI, Publieke Zorg, Handhaving & Toezicht gemeente Amsterdam, COPI, ROT, subdriehoek (ambtelijk vooroverleg voor de gezagsdriehoek) en het agendaoverleg (voorbereidend overleg voor het beleidsteam). De focus ligt op de operationele en tactische respons: de driehoek en het beleidsteam doen niet mee aan de oefening. Een responscel draagt zorg voor het tegenspel en simuleert functionarissen en organisaties die niet meeoefenen.

Belangrijke aspecten van de oefeningen zijn:

- Alarmering en aanrijden van hulpdiensten naar een onveilige situatie.
- Afstemming tussen interventie en crisisbeheersing.
- Interventie.
- Optreden van de hulpdiensten tijdens en nadat de interventie heeft plaatsgevonden.
- Leiding & coördinatie.
- Publieke zorg (met opvang en slachtofferregistratie).
- Verloop van fase 1 naar fase 2 Bewaken & Beveiligen (verkleuring van incident naar vervolgdreiging).

Het beoefende scenario bestond uit drie componenten:

- Er vindt een aanslag plaats tijdens 'Weissen Winterfestival' (restaurant Haddock). Een vrachtwagen rijdt in op het publiek van het festival. In de vrachtwagen zaten meerdere terroristen die het terrein op rennen en schieten op de menigte. Ook dreigen zij met het laten exploderen van door hen gedragen bomgordels. Er moet hulpverlening plaatsvinden. Ook worden slachtoffers opgevangen en geregistreerd.
- Er volgt een 'signaal' vanuit inlichtingendiensten dat de kans bestaat op een tweede aanslag. Er is een verhoogd risico voor het metrostation Europaplein. Mogelijk dat er daders van de eerste aanslag op de vlucht zijn en het hebben voorzien op het metrostation. Dit is reden voor het treffen van aanvullende maatregelen. De direct aangevraagde Defensie-capaciteit moet hiervoor worden ingezet om de politie te ontlasten.
- Er ontstaat een maatschappelijke dynamiek en er ontstaat onrust. Verschillende organisaties sluiten zelf de deuren om zo de veiligheid te vergroten. Verschillende organisaties vragen om extra politiecapaciteit. Een andere organisatie kondigt aan te willen demonstreren later op de dag. Er zijn verscheidene initiatieven om te rouwen en uiting te geven aan de gevoelde solidariteit met de slachtoffers en hun families.

2.2 Fase 2: Bewaken en Beveiligen

In fase 2 worden de bewakings- en beveiligingseenheden (B&B eenheden) geoefend. Het hoofddoel in deze fase is het beoefenen van de alarmering, opkomst en inzet van bewakings- en

beveiligingseenheden waaronder de inzet van defensie en de samenwerking met de politie. De operationele inzet vindt plaats op twee locaties (Haddock en Europaplein).

Belangrijke aspecten van de respons in deze fase zijn:

- Realistisch alarmeren van B&B eenheden.
- Beoefenen van de komst en inzetprocedure.
- Uitreiken van een inzetinstructie en werken conform deze instructie (verbindingen, materieel, bewapening en geweldsinstructie).
- Samenwerking en informatie-uitwisseling tussen politie en defensie.
- Leiding & coördinatie.

2.3 Voorbereiding oefening

Voor de voorbereiding van de oefening is een projectorganisatie ingericht. De projectorganisatie bestond uit een stuurgroep, een projectgroep en verschillende werkgroepen (Enscenering, Juridisch Kader, Communicatie, Evaluatie). In de voorbereidingsorganisatie namen vertegenwoordigers deel namens de gemeente Amsterdam, de politie, de brandweer, de GHOR, het Openbaar Ministerie, Defensie en de NCTV. Vanuit de projectorganisatie zijn verschillende documenten uitgewerkt, variërend van een oefenscenario met berichtenverkeer, tot oefenscenario's voor Bewaken en Beveiligen, een plan van aanpak voor publiekscommunicatie en een evaluatiekader. Het COT nam als adviseur deel aan de projectgroep en de stuurgroep.

Parallel wordt multidisciplinair doorgewerkt aan reeds gestarte planvorming en implementatie, zoals uitwerking van de zones in ring 1 ('hot/warm/cold zones') en vertaling in instructies en trainingen en een speciaal ambulance team dat kan worden ingezet in risicovolle situaties (SORT-team).

Vooraf is duidelijk dat er nog verscheidene zaken moeten worden doordacht en uitgewerkt voor de inzet van Defensie voor Bewaken en Beveiligen. Dit wordt verwerkt in de voorbereiding van de oefening, aanvullend op de inspanningen die ook waren gestart bij politie en Defensie landelijk. In de voorbereiding zijn de volgende documenten/plannen opgesteld:

1. Noodverordening.
2. Beleids- en tolerantiegrenzen. In dit document staan de juridische kaders voor de inzet van Defensie voor B&B taken en de wijze van optreden in het civiele domein.
3. Uitgewerkte mini-scenario's. Hierin staan een aantal realistische scenario's (oplopend in dreiging) waarmee de eenheden tijdens hun inzet geconfronteerd (kunnen) worden, inclusief de gewenste wijze van optreden.
4. Operationele briefing: er is door de Nationale Politie een briefing opgesteld ten behoeve van de Defensie eenheden. Doel is het informeren en instrueren van militairen over taken, rollen en verwachtingen en de bijzonderheden van hun inzet (actuele situatie, inzetgebied/ plattegronden). De briefing bestaat uit twee delen: 1) Informatieverstrekking via het vijf-paragrafen model en 2) scenariotraining. Los daarvan vindt er een commandantenbriefing (bevelsuitgifte) plaats tussen de Taakcommandant van de politie en de pelotonscommandant van Defensie. De pelotonscommandant van Defensie geeft vervolgens een bevel aan zijn groepscommandanten.

Deze kaders zijn separaat verzameld en worden doorontwikkeld. In de voorbereiding wordt intensief gesproken over de inzet van Defensie. De operationele afspraken die recent op landelijk niveau zijn gemaakt, gaan vooral over inzet van Defensie in de zogenoemde Ring 2 (waar niemand mag komen anders dan vooraf bepaalde personen). De inzet in de oefening betrof naast inzet in een afgesloten gebied (Haddock), inzet bij een object (de metro) die in gebruik moest blijven. Ook is er gesproken over het juridisch kader en vooral over het realiseren van extra mogelijkheden om militairen opsporingsbevoegdheden te geven. Hiertoe heeft Amsterdam een noodverordening ingezet. Ook wordt in de oefening uitgegaan van schaarste in politiecapaciteit. Dat betekent dat in de oefening het aantal politiefunctionarissen bij de te bewaken en beveiligen locaties zeer beperkt is. In de voorbereiding is aangegeven dat er meer politiemensen aanwezig en beschikbaar moeten zijn, juist om de benodigde opsporingshandelingen te kunnen verrichten. Er is voor gekozen om vast te houden aan het scenario en aan de voorziene wijze van inzet van Defensie zoals gevraagd vanuit Amsterdam. Afgesproken is om hier in de evaluatie op terug te komen mede op basis van de opgedane werkelijke ervaringen (zie slothoofdstuk).

2.4 Tussentijds leren: “walkthrough”

Als onderdeel van de voorbereiding op de oefening zijn twee zogenoemde walkthroughs gehouden waarbij de deelnemers een terrorismescenario stap voor stap hebben doorlopen. Op deze wijze wordt nagegaan waar zaken duidelijk zijn en waar vragen en/of knelpunten lagen die actie vergen in de verdere voorbereiding of na de oefening.

Walkthrough Bewaken en Beveiligen

Aan deze walkthrough nemen vertegenwoordigers van onder meer politie, Defensie, Openbaar Ministerie en Openbare Orde en Veiligheid en Juridische zaken van de gemeente Amsterdam deel (functionarissen uit de operatie, regionaal leidinggevend en landelijke specialisten). De brandweer en de GHOR zijn toehoorder (in de tweede ring). Enkele hoofdpunten die naar voren komen tijdens de walkthrough zijn:

- Noodzaak van uitwerking van de briefing die Defensie krijgt. In de walkthrough is verkend welke elementen die briefing moet bevatten.
- Noodzaak van gemeenschappelijke taal: er zitten grote verschillen in terminologie tussen politie en Defensie. Ook kunnen dezelfde termen een heel verschillende betekenis hebben. Verschil in gehanteerd vakjargon leidt tot onduidelijkheid in de samenwerking. In de voorbereiding van de oefening is hier extra aandacht voor nodig.
- De conclusie dat de driehoek, in lijn met de bestuurlijke uitgangspunten, de stad zoveel mogelijk door willen laten gaan. Hierbij wordt gehandeld naar het door de burgemeester vastgestelde uitgangspunt van risicobeheersing in plaats van risico-uitsluiting. Het verzoek aan Defensie zal dan ook zijn om capaciteit te leveren bij een object dat nog in gebruik is.
- Noodzaak tot uitwerken van mini-cases om gericht aan te kunnen geven wat de gewenste bejegening en handelswijze van Defensie is.
- Zoektocht naar passende wijze van inzet in samenwerking met de politie. Een inzet in koppels van politie en Defensie kost te veel inzet. Tegelijkertijd moet er wel politie nabij zijn voor de eventuele benodigde handelingen waartoe militairen niet bevoegd zijn. Defensie staat onder bevelvoering van de politie en daarom dient ook een leidinggevende van de politie ter plaatse aanwezig te zijn.
- Idee van het mogelijk benutten van een noodverordening om de militairen extra bevoegdheden te geven om op te treden.

Multi-Walkthrough

Op 10 oktober vindt ter voorbereiding op de oefening een multi-walkthrough plaats. Hierbij wordt gezamenlijk het eerste uur doorlopen na een terroristische aanslag. De belangrijkste inzichten die worden besproken zijn:

- Het blijkt voor de meldkamer niet mogelijk om vanuit één knop alle brandweerkazernes in Amsterdam te informeren indien er een aanslag heeft plaatsgevonden. Dit kan wel per gebied en er kan ook een prioritering in informeren aangegeven worden.
- Er zijn geen afspraken over hoe terugtrekking plaatsvindt bij gevaar. De Ovd's ter plaatse krijgen het advies om dit bij inzet te bespreken. Daarbij kan opgedane (oefen)ervaring in het land (bijvoorbeeld in Rotterdam) helpen om te komen tot een 'multi vluchtplan'.
- Er zijn nog geen afspraken uitgewerkt over hoe de opvang van de eigen collega's vorm krijgt na een aanslag; wetende dat de impact groot (en anders) zal zijn dan na een 'reguliere' inzet.
- De GMK geeft geen code voor een terroristische aanslag. Verkend wordt of dit toegevoegde waarde heeft omdat het bijdraagt aan snelle duiding of het verminderen van de impact.
- De wijze van communiceren met aanrijdende CoPi-leden bij een definitieve duiding van het incident als terrorisme is nog niet uitgewerkt. Dit kan via C2000 of anderszins, maar er zijn nog geen afspraken over.
- Er liggen nog geen duidelijke afspraken over het opschalingsniveau bij een aanslag. Waarschijnlijk is dit GRIP3, maar dit moet nader uitgewerkt worden. Deelnemers vrezen dat een opschaling naar GRIP3 lang duurt.

3 Belangrijke momenten in de respons

De onderstaande tabel bevat een overzicht van belangrijke momenten en besluiten in het gespeelde scenario. Dit zijn de werkelijke tijdstippen uit de oefening die hoofzakelijk plaatsvond op 8 november. In de nacht van 8 op 9 november hebben ook activiteiten plaatsgevonden, maar die vallen buiten het hoofdsenario.

ALARMERING EN AANRIJDEN

Tijd	Handelende partij(en)	Bron
10.12	Eerste melding.	GMS-log
10.13	Aanrijding met letsel op de Marie Baronlaan 19 bij Haddock Amsterdam. Daar is een vrachtwagen het festivalterrein opgereden. Die vrachtwagen is over mensen heengereden bij het toiletgebouw. U mag met toestemming onderweg en ik stuur een OVD-P met u mee, over.	GMS-log
10.15	Er zijn schoten gehoord op het festivalterrein. Wij gaan uit van een terreuraanslag. Opstellocatie: IJburglaan, Shell Kriterion, links, na ongeveer 60 meter is de veilige opstellocatie. 10.16.57 ATTENTIE Een bericht voor een ieder: <i>Op de Marie Baronlaan 19 Haddock Amsterdam was een eerste melding dat een vrachtauto het festivalterrein op is gereden, meerdere mensen gewond. Let op, hierbij is ook geschoten. Er zijn ongeveer 20 slachtoffers. We gaan uit van een terreuraanslag. U gaat ter plaatse als u uw zwarte zware vest aangetrokken heeft en u meldt zich op de opstellocatie bij Shell Kriterion.</i> Eenheden zonder vuurwapen gaan niet rijden, gaan zelfs naar binnen. Ik herhaal: Terreur, Marie Baronlaan 19, Haddock Amsterdam, geschoten, 20 slachtoffers, zware vesten aan, opstellocatie IJburglaan 60 meter voorbij Kriterion. 10.18.08: Bericht voor een ieder: <i>Er wordt geschoten met automatisch vuur. Sommige hebben een handpistool, mensen rennen en schreeuwen, veel paniek. Twee verdachten staan buiten voor het restaurant, dragen handschoenen en spijkerbroeken, 4 personen naar binnen en 3 personen buiten. Eén bij de ingang van het podium.</i>	GMS-log
10.19	Rapid Respons Team (onderdeel DSI) meldt zich.	GMS-log
10.21	Eerste eenheid 5101 ter plaatse.	GMS-log
10.24	Quick Reaction Force (onderdeel DSI) rijdt op.	GMS-log
10.27	GRIP 1 door Officier van Dienst-Geneseskundig.	GMS-log
10.35	GRIP 2 door Officier van Dienst-Brandweer.	GMS-log
	Diverse slachtoffers komen naar hulpverleners en roepen om hulp, de hulpverleners reageren niet, "waarom helpt niemand ons?" Slachtoffers lopen weer terug het gebied in. Sommige slachtoffers die terug willen lopen worden door de politie opgevangen.	
10.40	Quick Identification Team (QIT) ter plaatse, in afwachting op sein veilig DSI.	Journaal politie

INZET DIENST SPECIALE INTERVENTIES

Tijd	Handelende partij(en)	Bron
10.41	10:25 Rapid Respons Team op 1 minuut. 10:30 Quick Reaction Force 1 minuut. 10:25 Overleg Operationeel Commandant- DSI: Akkoord inzet DSI op basis van operationeel plan van inzet (opvi) grof geweld.	Journaal politie
10.43	Landelijk ambulanceplan in werking.	Journaal politie
10.46	Rapid Respons Team gaat actie ondernemen. Radiostilte.	GMS-log
	Meerdere verdachten worden uitgeschakeld	Journaal politie
10.50	Ambtbericht telefonisch doorgegeven, betreft betrouwbare informatie Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD). Mogelijk vervolgaanslag op openbaar vervoer netwerk in Amsterdam.	Journaal politie
10.51	GRIP 3 Officier van Dienst-Politie.	GMS-log
10.53	Melding bomvest bij verdachte.	GMS-log

OVERGANG INTERVENTIE NAAR HULPVERLENING

10.55	'Restaurant clear' – Meerdere verdachten uitgeschakeld QUICK REACTION FORCE + RAPID RESPONS TEAM Schakeling interventie naar hulpverlening. Schonen overige ruimten.	Journaal politie
11.05	QUICK REACTION FORCE buiten het terrein sein veilig voor ambulances. Buiten terrein is cold zone.	Journaal politie
11.10	Definitie gewonden verzamelplaats, locatie wordt hoofdingang. T2 + T3 op eigen kracht van het terrein af.	Journaal politie
11.11	Verzoek om Explosieven opruimingsteam bij restaurant.	Journaal politie

NAAR SEIN VEILIG EN BREDERE MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

11.12	Toestemming lange wapens KMAR en verschijningsvorm BE voorgelegd aan Driehoek.	Journaal politie
11.17	Draaiboek Vrede is geactiveerd: fase twee. Verzoek tot informatiebeeld vanuit de stad.	Journaal politie
11.19	Expliciet verzoek commandant QRF witte kolom werken in de warm zone niet afhouden. Politie draagt zorg voor gewapende beveiliging.	Journaal politie
11:19	Start CoPi 1 (einde 11.30 uur). Zonering onduidelijk, nog onveilig en daarom nog geen optreden door hulpverleningsdiensten. Knelpunt 'wat is veilig?' Er is een auto met terroristen weggereden, slachtoffers komen naar de hulpverleners lopen en worden opgevangen, wie coördineert politie informatie (slachtoffers hebben ook opsporingsinformatie)? Wanneer kan de GHOR veilig inzetten?	LCMS
11.26	Verzoek om meer inzet politie: media op binnen terrein, verzoek gewapende beveiliging gewonden verzamelplaats.	Journaal politie

11.26	Verzoek om meer inzet politie: media op binnen terrein, verzoek gewapende beveiliging gewonden verzamelplaats.	Journaal politie
11.33	Gehele terrein SEIN VEILIG.	GMS-log
11.41	In afstemming commandant QRF, Officier van dienst politie en geneeskundig 2x gewonden verzamelplaats ingericht en beveiligd gewapend.	Journaal politie
11.49	Opdracht aan Gemeentelijk Vervoersbedrijf (GVB): alle metroverkeer stilleggen.	Journaal politie
12.00	Eenheden DSI trekken zich terug en zijn opnieuw inzetbaar.	Journaal politie

OPSTART BIJSTAND DEFENSIE

12.04	Aanvraagformulier bijstandsverlening Defensie aan politie (ter ondertekening aan Eenheidsleiding).	Journaal politie
12.08	Driehoek akkoord met: - bewaken/beveiligen metrostation Europaplein - inzet DSI - stilleggen van de metro.	Journaal politie
12.48	Aanvraag bijstandsverlening geaccordeerd door Eenheidsleiding.	Journaal politie
12.54	Gemeentelijk Vervoersbedrijf: Metroverkeer weer operationeel.	Journaal politie
13.05	SPOED: mogelijk 1 schutter bij IJburgcollege, opvanglocatie. Hulpverleners terugtrekken, politie zet er op in (13:00 uur).	Journaal politie
13.13	GEEN sprake van schutter opvanglocatie IJburgcollege.	Journaal politie
13.37	2e COPI opgestart n.a.v. dreiging Europaplein (besluit ROT). Locatie: kazerne Hendrik.	Journaal politie
13.45	Slachtofferbeeld/daderaantal door RAC/HTOC gecommuniceerd via www.amsterdam.nl (circa 100 slachtoffers bij ziekenhuizen - 1 dode - 8 daders uitgeschakeld).	Journaal politie
13.56	Noodverordening van kracht (voor inzet Defensie).	Journaal politie

EINDE FASE 1 EN OVERGANG FASE 2: BEWAKEN EN BEVEILIGEN

14.00	Pelotonscommandanten Defensie, onder begeleiding politie, voor voorverkenning op inzetlocaties.	Journaal politie
15.40	Commandantenbriefing door Hoofd Bewaken en Beveiligen.	Waarnemer
17.00	Operationele briefing door Hoofd Bewaken en Beveiligen.	Waarnemer
18.00	Vertrek pelotons naar Haddock & Europaplein.	Waarnemer
	Aankomst op inzetlocaties, waar eenheden worden gebriefd en pelotonscommandant contact legt met locatiecommandant van politie.	Waarnemer
19.00	Start mini-scenario's Defensie.	
	Hand over/take over.	
21.45	Locatiecommandant politie schiet man met vuurwapen neer op locatie Europaplein (= oefenscenario).	Waarnemer
	Einde oefening.	

4 Observaties per thema

In dit hoofdstuk presenteren we de belangrijkste observaties per thema. Bij enkele thema's geven we ook weer wat de ervaring was van de lotusslachtoffers op basis van de evaluatie van 2Rescue.

4.1 Alarmering en aanrijden

Beoogde effect

Operationele eenheden, inclusief DSI zijn gealarmeerd en zijn conform overeengekomen aanrijtiden op incidentlocatie.

Verloop tijdens de oefening

- De eerste incidentmelding bereikt de Gemeenschappelijke Meldkamer (verder: Meldkamer) om 10.12 uur.
- De Meldkamer alarmeert de politie en brandweer om 10.13 uur en de ambulance om 10.16 uur. De melding via de pager luidt: ongeval/ assistentie politie conform de reguliere werkwijze. In de communicatie via C2000 wordt aangegeven: 'er wordt geschoten', gevolgd door: 'meerdere malen geschoten met automatische wapens' en 'we gaan uit van een terreuraanslag'.
- De eerste eenheden (politie, brandweer, GHOR) zijn om 10.21 uur ter plaatse, gevolgd door het Rapid Respons Team om 10.26 uur.
- Het eerste multidisciplinaire overleg (motorkapoverleg) waarbij Officieren van Dienst van de Brandweer en politie, operationeel commandant en een coördinator van het Special Operations Respons Team (SORT) aanwezig zijn vindt om 10.28 uur plaats.
- Het Quick Reaction Force is om 10.31 uur ter plaatse.
- In de meldkamer neemt de druk snel toe.
- De Calamiteitencoördinator haalt voortdurend informatie op bij de verschillende disciplines en zorgt voor een gedeeld beeld.
- De diverse eenheden van verschillende disciplines worden goed en duidelijk aangestuurd, waarbij direct de opstellocatie wordt meegegeven. Zowel de mobilofonist van de brandweer als politie zijn directief in de aansturing als het gaat om de veiligheid.
- GRIP 1 wordt uitgeroepen door de Officier van Dienst om 10.27 uur, 15 minuten na de eerste melding. Het wordt GRIP 3 om 10.43 uur, 31 minuten na de melding.
- De Meldkamer maakt gebruik van de 'buddy meldkamer' Veiligheidsregio Kennemerland bij de inventarisatie van de medische behandelcapaciteit ziekenhuizen in Amsterdam en de regio.

Beeld vanuit 'slachtoffers' In alle drukte hebben diverse slachtoffers een kordate centralist aan de telefoon gehad. Uitspraken als: "ik begrijp dat u geschrokken bent" en "hulp is onderweg, blijft u alstublieft op uw schuilplaats" gaven de in-bellers het idee dat ze gehoord werden. Naar mate het incident vorderde, leek het dat de meldkamer telefonisch overvraagd werd. Veel in-bellers kregen een ingesprektoon of helemaal geen gehoor. Dit had zijn uitwerking op de centralisten. In de loop van het incident werden de gesprekken tussen in-bellers en centralisten korter en minder vriendelijk. In-bellers vonden het lastig dat de verbinding zonder uitleg werd verbroken, waardoor ze zich ongehoord en onbegrepen voelden. Daarnaast zijn er in-bellers met nuttige informatie weggedrukt.

Bron: 2Rescue

Observaties en leerpunten

- In de extern zichtbare melding wordt uitgegaan van een verkeersongeval met letsel. Via C2000 is door de meldkamer richting de eenheden kenbaar gemaakt dat het mogelijk ging om terrorisme.
- Uit de evaluatie Meldkamer blijkt dat de harde criteria doeltreffend zijn. De eenheden worden respectievelijk gealarmeerd binnen 1 minuut (politie, brandweer) en 4 minuten (ambulance) na de eerste incidentmelding bij de Meldkamer (om 10.12 uur).
- Het Actiecentrum Brandweer heeft geen duidelijke overlegpartner op haar niveau. Hiervoor wordt de Calamiteitencoördinator en OVD-OC gebruikt. De collega op de eerste bedienplek van de

Meldkamer blijkt vanwege de drukte nagenoeg niet beschikbaar voor overleg. Mede daardoor is het enige tijd onbekend en onduidelijk wie grip 1 heeft gegeven.

- In de evaluatie Meldkamer wordt geconstateerd dat GRIP laat is uitgeroepen door de Officier van Dienst (15 minuten na de eerste melding). Als verklaring wordt gegeven dat de OvD OC formeel niet bevoegd is tot GRIP opschaling in de veiligheidsregio.
- In de oefening was er dubbele bezetting die geheel ter beschikking stond voor de oefening. In de praktijk zal deze extra bezetting er niet zijn. Natuurlijk wordt er extra personeel opgeroepen maar zeker de eerste 45 minuten zal men het met de huidige bezetting moeten doen.
- In de voorbereiding waren aanrijroute en opstelplaats al bepaald. Dat was een logische keuze om diverse redenen, maar het beperkt het realiteitsgehalte. Ook het feit dat het Staf Grootchalig Bijzonder Optreden (SGB0) al startklaar zat beperkt het realiteitsgehalte.

4.2 Afstemming interventie en hulpdiensten

Beoogde effect

De commandant DSI zorgt op de incidentlocatie voorafgaand aan en direct na interventie voor afstemming met de hulpdiensten. De hulpdiensten nemen de informatie en inschattingen van DSI mee in de voorbereiding op de hulpverlening en bij het inschatten van eigen veiligheid.

Verloop tijdens de oefening

- De samenwerking tussen de overige hulpdiensten en de DSI komt moeizaam op gang (zie hulpverlening).
- Op de incidentlocatie wijst de politie één Officier van Dienst-Politie aan voor bilaterale afstemming met de DSI. De Officier van Dienst-Politie zorgt voor afstemming en informatie-uitwisseling met het COPI.
- De communicatie tussen de Officier van Dienst-Politie en de DSI is minimaal.
- De QRF is tijdens het bestrijden van het incident proactief richting Operationeel Commandant als OPS. De informatie uitwisseling is onderling duidelijk.

Observaties en leerpunten

1. De politie werkt met 3 Officieren van Dienst, waarbij 1 Officier van Dienst-Politie zorg draagt voor de afstemming met de DSI.
2. De geformuleerde les in de COPI- evaluatie is de behoefte en noodzaak van één afstemmingslijn voor informatie van de politie inclusief DSI. De informatie dat de DSI klaar is met hun actie en dat het volledige gebied veilig is om op te treden komt dan ook van deze Officier van Dienst-Politie. Dit zorgt voor structuur en overzicht in de informatievoorziening naar alle diensten.

3. De DSI is snel ter plaatse. Er is een oefeninterventie gericht op in staat stellen van de eerste reguliere eenheden om op te treden. Uiteindelijk is duidelijk dat de hulpverlening niet ter plaatse gaat en wordt in overleg met de Officier van Dienst-Politie opdracht gegeven aan DSI om gefaseerd naar de plaats incident te gaan. Op dat moment lijkt het alsof het gehele terrein als een hotzone is geduid.
4. Door het gebrek aan ondersteuning van hulpdiensten is het mogelijk dat filmploegen op het festivalterrein komen. Deze mensen zijn door DSI van het terrein weggestuurd/begeleid.
5. In de onderlinge communicatie is verwarring over begrippen en vakjargon, zoals het begrip 'tango': is dit een actieve of uitgeschakelde terrorist? Verschillende interpretaties van (monodisciplinair) vakjargon kan in chaotische situaties, met beperkte tijd voor verduidelijking snel optreden. Dat vergt van functionarissen van alle kolommen het waar mogelijk beperken van vakjargon, maar ook het concretiseren en verduidelijken van begrippen indien de tijd dat toestaat.

Beelden vanuit de slachtoffers

Direct na de aanslag volgt voor iedere aanwezige een angstige periode waarbij de daders dreigend over het festivalterrein lopen. Op het moment dat de DSI ter plaatse komt, brengen ze voor het gros van de slachtoffers een gevoel van veiligheid met zich mee. Het optreden van de DSI werd als kordaat en doortastend ervaren. In de communicatie naar slachtoffers waren ze kort, bondig en respectvol. Autoritair op de juiste wijze waardoor slachtoffers wisten waar ze veilig konden schuilen, en het gevoel kregen dat de daders elk moment zouden worden uitgeschakeld. Opgemerkt werd nog dat men oog had voor de angst van de slachtoffers, en daar waar iemand dacht iets verdachts te zien werd nog extra controle gedaan.

Uit: evaluatie 2Rescue

4.3 Operationele aansturing

Beoogd effect

Bij aankomst op de incidentlocatie neemt de politie bij terrorisme, na de inzet en afstemming met de DSI, de operationele leiding over de multi-operatie. Afstemming vindt multidisciplinair plaats.

Verloop tijdens de oefening

- Het is in het gouden uur onduidelijk wie de leiding heeft over de operationele aansturing op de incidentlocatie: de OC of de Officier van Dienst Politie. Er vindt onderlinge afstemming plaats, maar er wordt geen concrete afspraak gemaakt over de operationele sturing.
- De Officieren van Dienst hebben WhatsApp gebruikt voor de onderlinge communicatie, aanvullend op bestaande middelen.

Observaties en leerpunten

- Er moet duidelijkheid zijn (of ontstaan) over de operationele aansturing. Het is logisch dat de OC, gelet op zijn informatievoorsprong, de operatie op afstand aanstuurt in de eerste minuten na de alarmering. Maar zodra de Officier van Dienst Politie ter plaatse is en zich een eerste beeld van de situatie heeft gevormd, moet hij de operationele aansturing op zich nemen.
- Om misverstanden te voorkomen, is explicitering van dit besluit door de Officier van Dienst Politie richting de OC nodig ('ik neem nu de leiding over'). De OC heeft daarna een ondersteunde rol richting de Officier van Dienst, onder meer door het actief delen van dreigingsinfo aan Officier van Dienst (bijv. over man met bomgordel).

4.4 Eigen veiligheid en hulpverlening

Beoogd effect

Het zo goed mogelijk waarborgen van de veiligheid van hulpverleners bij inzet door: a) het verstrekken van duidelijke instructies door de Meldkamer over aanrijroutes, verzamellocatie, gevaarstelling en zonering, b) interventie door de DSI en c) het toepassen van het ringenmodel van de politie en de zonering voor hulpverlening (ring 1: hot, warm, cold zone).

Met het ringenmodel en de bijbehorende zonering wordt het volgende op de incidentlocatie beoogd:

1. Ongestoord optreden van specialistische politie-eenheden in de (onveilige) hot zone.
2. Evacuatie van slachtoffers en eerste levensreddende handelingen in de warm zone (brandweer: evacueren gewonden op aangeven triagearts/ GHOR: uitvoeren triage en levensreddende handelingen/politie: beveiligen van hulpverleners).
3. Ongestoord optreden van hulpverleners in de (veilige) cold zone en het voorkomen van aanwezigheid van personen die daar niet horen (brandweer/GHOR/politie: uitvoeren reguliere processen).

Verloop tijdens de oefening

- wordt door de teams veel tijd genomen om de werkstructuur op te zetten en zich voor te bereiden op de eigen taak. In die tijd vindt er geen hulpverlening aan de slachtoffers plaats.
- Om 10.30 vindt in het eerste motorkapoverleg afstemming plaats, waarin de veiligheid aan de orde komt. De komst van het SORT-team wordt aangekondigd ter ondersteuning in de warm zone en de werking hiervan wordt toegelicht. In het tweede motorkapoverleg om 10.40 uur wordt overlegd over de zones. De zones zijn niet echt zichtbaar-herkenbaar.
- De lopende slachtoffers blijven om hulp roepen en worden niet geholpen door politie /ambulance. De politie spreekt over het maken van een corridor. Er wordt een tekening gemaakt en er wordt gecheckt of de zone lijnen voor iedereen helder zijn. Om 11.05 uur is de 2e OvDG ter plaatse, er wordt gekeken of de cold zone grens naar voren kan worden verplaatst in verband met het snel vervoeren van slachtoffers. Er wordt een plan gemaakt voor de splitsing in niet gewond en licht gewond. Rond 11.30 rijdt het SORT-team tot aan de muur (in de warm zone).
- Het duurt lang voordat slachtoffers worden geholpen, ook lopende slachtoffers wordt geen hulp geboden.
- De directe omgeving van het festivalterrein wordt door de DSI zo snel als mogelijk geduid van hot naar warm zone en ook gecommuniceerd naar het OC. Later wordt door DSI aangegeven dat het buitenterrein als cold zone kan worden beschouwd. Door de Teamleider Explosieven Veiligheid (TEV) van de politie wordt aangegeven dat de aanwezigheid van mogelijk een terrorist met bomgordel in het veld maakt dat het niet veilig is. Er zou 15 minuten zitten tussen duiding DSI als veilig en duiding door Officier van Dienst Politie als 'veilig'.
- De hulpverlening in de warme zone komt langzaam op gang. De discussie over 'veilig optreden' lijkt verlamd te werken. Slachtoffers lopen rond en heen en weer en krijgen geen gehoor bij de hulpverleners. Slachtoffers lopen weer terug naar het onveilige gebied. Het is niet duidelijk of/dat gewondennest en corridor worden bewaakt en door wie.
- De samenwerking tussen de overige hulpdiensten en de DSI komt moeizaam op gang. DSI heeft meerdere malen via het OC gevraagd om assistentie van zowel politie als ambulances om de hulpverlening te bevorderen.
- Leden van de QRF hebben een sturende en dwingende rol aangenomen om hulpdiensten te betrekken bij de hulpverlening (afvoeren van mobiele en niet mobiele gewonde slachtoffers) en het daadwerkelijk toepassen van levensreddende handelingen. Ook burgers worden hierbij betrokken.
- De indeling in zones is voor de eenheden in het veld niet duidelijk. Hiervan moet een situatieschets gemaakt worden.
- Er doen zich verschillen voor in het inschatten van de situatie, onder meer tussen de Meldkamer, de Officier van Dienst Politie in het veld, de Officier van Dienst Brandweer, maar ook het SORT en de DSI. Ook lijkt het erop dat de Officier van Dienst Politie in de binnenring een andere inschatting maakt dan de Officier van Dienst Politie in de buitenring.

Observaties en leerpunten

- De Meldkamer en de politie hebben de veiligheid van de operationele eenheden serieus genomen. Zo geeft de Meldkamer duidelijke instructies over aanrijroutes en opstelplaats om de veiligheid zoveel mogelijk te waarborgen en stuurt de Officier van Dienst Politie op veiligheid op de incidentlocatie.
- De algemene indruk is dat de aandacht voor veiligheid ten koste gaat van de hulpverlening aan slachtoffers, doordat veel tijd wordt besteed aan multidisciplinair overleg en het doorgronden van de situatie in het veld. Volgens diverse betrokkenen is er meer mogelijk geweest qua hulpverlening en weggeleiden van slachtoffers, ook door gebruikmaking van bijvoorbeeld het SORT van de GHOR en Scoop and Run / grijpreddingen. Voor de operationele leiding is het vinden van een balans tussen de 'veiligheid van hulpverleners' en inzetprincipes als 'niets doen is géén optie' en 'do the most, for the most' een voortdurend dilemma in het gouden uur.
- De verwachting van een gegarandeerd veilige werkomgeving (in een dynamische, zich ontwikkelende terroristische aanslag) is onrealistisch. Er zal in de eerste minuten en zelfs uren onzekerheid bestaan en onduidelijkheid zijn over veilig/onveilig gebied, zelfs in de veronderstelde veilige 'cold zone'. Bijvoorbeeld doordat, zoals in de oefening zichtbaar is a) slachtoffers en verdachten/terroristen niet eenvoudig van elkaar te onderscheiden zijn en b) er nieuwe dreiging kan ontstaan waardoor zones opnieuw bepaald moeten worden. Die onduidelijkheid en onzekerheid over veilig/onveilig gebied is in

een dergelijke hectische en dynamische situatie waarschijnlijk eerder een gegeven, dan een uitzondering. Hierbij past ook het uitgangspunt 'verantwoord risico' voor de hulpverlening: risico's zijn een gegeven, maar wat kan er wel?

- De Officier van Dienst Politie heeft een grote verantwoordelijkheid voor de veiligheid van hulpverleners. Het optreden van de Officier van Dienst Politie, zijn situationeel bewustzijn en beslisvermogen beïnvloeden in belangrijke mate of en hoe de hulpverlening op gang komt. Leerpunt is dat deze Officieren van Dienst nog beter toegerust moeten worden voor het optreden in dergelijke omstandigheden.
- Het gebruik en de werking van de ('hot/warm/cold') zones is bij de operationele eenheden slechts zeer beperkt doorleefd en getraind, evenals het optreden in een niet stabiele werkomgeving. Vanwege de relatieve onbekendheid met de zonering is het begrijpelijk dat dit in de oefening moeizaam verloopt.

Beelden vanuit de slachtoffers

Politie Bij aankomst troffen de agenten totale chaos aan. Men is direct begonnen met het creëren van orde in die chaos door slachtoffers en andere betrokkenen voor verkeer en andere bijkomende gevaarlijke situaties te beschermen, en ze als het ware te groeperen om zo een overzichtelijke situatie voor alle hulpverleners te creëren. De betrokkenheid was groot, en slachtoffers geven aan dat ze veel steun en zorg rondom hun letsel en angst hebben ontvangen. Agenten gaven duidelijk aan wat er stond te gebeuren, en gaven slachtoffer tips hoe men zichzelf en elkaar kon helpen. Deze betrokkenheid werd door diverse slachtoffers gemist tijdens het handhaven van orde in de chaos. Sommige agenten waren volgens slachtoffers geagiteerd en hardhandig in het aansturen van paniekerige slachtoffers.

Daar waar agenten bij de lichamelijke gewonde slachtoffers erg hulpvaardig en begripvol waren, bleef deze betrokkenheid uit in het contact met de slachtoffers die op zoek waren naar hun geliefden. Het fysiek contact, zoals een troostende arm en ondersteuning bij het lopen dat aan de gewonde slachtoffers werd geboden werd als prettig ervaren. Het fysieke contact, zoals duwen en trekken, waarmee de geschrokken, angstige slachtoffers werden geconfronteerd werd als vervelend en ophitsend ervaren. Verwar een directieve en duidelijke houding niet met lompeheid. Over het algemeen hebben de betrokken slachtoffers het gevoel gehad dat er veel agenten ter plaatse waren. Hierdoor had men het gevoel er niet alleen voor te staan. Agenten hielpen bij de overdracht naar de ambulance door vanuit hun expertise al een soort voorselectie van zwaar- naar lichtgewond te maken. Enkele zwaargewonden gaven aan hierdoor nog op tijd de juiste hulp gekregen te hebben.

Brandweer De brandweer was met name gericht op de geruststelling en transport. Er werd van alles uit de kast getrokken om slachtoffers rustig te krijgen. De een richtte zich met name op de verwondingen om de slachtoffers af te leiden van alle onheil die zij zojuist hadden gezien, terwijl een ander slachtoffers vooral probeerde af te leiden van de verwondingen die zij hadden. De hulpverlener paste zich aan het slachtoffer aan. De slachtoffers gaven aan dat ze zich hierdoor erg op hun gemak voelden, en dat er ook echt geluisterd werd naar wat het slachtoffer voor geruststelling vroeg. De benadering van de slachtoffers was duidelijk; de ernst van de situatie werd niet ontkend. Daardoor voelden de slachtoffers zich serieus genomen.

Geneeskundige hulp De meeste slachtoffers gaven aan serieus genomen te zijn in hun verwondingen. Controles werden uitgevoerd en verder beleid werd daarop vastgesteld. Slachtoffers gaven aan dat de ambulancemedewerkers erg hun best deden om de schade van de letsels te beperken. De meesten kregen het gevoel dat ze in vertrouwde en veilige handen terecht waren gekomen. In contact met de slachtoffers maar zeker ook onderling naar collega's kwamen de medewerkers professioneel, resoluut en duidelijk over. Bij de opstart kort na het incident ontstond een chaotische situatie. In die chaos zijn diverse slachtoffers kortaf toegesproken. Ze werden van het spreekwoordelijke kastje naar de muur gestuurd, en ook werden er slachtoffers zonder daadwerkelijke beoordeling direct doorgestuurd naar de GGB opvang. In deze hectiek viel het op dat stress bij sommigen medewerkers de overhand kreeg.

Handhavers De medewerkers van de afdeling handhaving zijn door de slachtoffers als zeer begripvol, betrokken en hulpvaardig ervaren. Slachtoffers benoemen dat men de tijd nam om zich aan de situatie aan te passen en in alle hectiek de slachtoffers steun te bieden. Naast mentale steun, opvang en vervoer van slachtoffers hebben zij ook zorg gedragen voor de eerste hulp aan zwaargewonden. Ook hebben ze hun bevindingen op de juiste manier aan de ambulancedienst overgedragen zodat hulp door hen kon worden overgenomen.

Bron: 2Rescue

4.5 Informatie en communicatie

Beoogd effect

Snelle en accurate doorgifte van informatie vanuit de operatie via de beschikbare kanalen (C2000, LCMS) moet eenheden en teams in de positie brengen en hen in de gelegenheid stellen zich op hun inzet en benodigde besluitvorming te prepareren.

De externe communicatie moet bijdragen aan de integrale aanpak, variëren van waarschuwen tot beperken onrust. Daarbij speelt bij terrorisme het belang van opsporing. In de externe communicatie moeten afspraken worden gemaakt over het duiden als terrorisme. Voor de woordvoering op de incidentlocatie geldt naast de reguliere afspraken, alleen de afspraak dat niet gecommuniceerd wordt over terrorisme.

Verloop tijdens de oefening

- Tijdens de oefening is LCMS actief gebruikt.
- De woordvoering van de politie gaf in het COPI aan geen informatie te mogen verstrekken omdat de gemeente **in the lead** was. Er kwam geen operationele informatie naar buiten. Een mogelijk gevolg hiervan is dat er veel moet worden geïnterpreteerd door de in grote getallen aanwezige media.

Overzicht van twitter berichten

- Politie Amsterdam Bel geen 112 om melding te maken van aanslag. Centrale overbelast. Hulpdiensten zijn ter plaatse. Bel 112 voor dringende medische hulp
- Politie Amsterdam politie is druk bezig met aanhouden/uitschakelen verdachten. RUN-HIDEESEEK
- !! Check voor meer informatie www.Amsterdam.nl
- Politie Amsterdam RUN-HIDE-SEEK! Stay away HADDOCK area! Possible Terror attack. Shooting is still going on. Help each other and leave the area asap
- Politie Amsterdam Hou toegangswegen vrij omgeving HADDOCK voor hulpdiensten. Het is NIET veilig-blijf daar weg. Politie en ambulances massaal onderweg.
- Politie Amsterdam Blijf weg van het HADDOCK terrein. Ga naar binnen, help elkaar, bel 112 als mensen gewond zijn. RUN-HIDE-TELL. Politie-hulpdiensten onderweg
- Politie Amsterdam VLUCHT WEG BLIJF WEG omgeving Marie Baronlaan / HADDOCK i.v.m. mogelijke aanslag. meer informatie volgt. Vlucht-schuil-alarmeer!
- @AmsterdamNL Geruchten over voorvluchtige daders zijn bij ons bekend. Bij verdachte situaties kun je bellen naar 112.
- @AmsterdamNL Er is een noodverordening afgegeven. Het leger is ingezet om de politie te versterken.
- @AmsterdamNL Update: ziekenhuizen hebben nu ongeveer 120 slachtoffers gemeld.
- @AmsterdamNL Alle evenementen in Amsterdam zijn afgelast.
- @AmsterdamNL Geruchten over schietpartij Rijnstraat onwaar. Uit onderzoek door politie bleek het om vuurwerk te gaan.
- politie Amsterdam Heeft u foto of videomateriaal van de gebeurtenissen op- of rond Haddock? Deel die met de politie via www.politie.nl/upload/opsp
- Politie Amsterdam Rijnstraat harde knallen was vuurwerk. Is door politie-eenheden uitgezocht.
- Graag geen speculaties hierover!

Observaties en leerpunten

- Bij terrorisme gelden de reguliere afspraken voor publiekscommunicatie over de operatie op de incidentlocatie. Dat gebeurt door de woordvoerder van de brandweer/politie. Zij communiceren nadrukkelijk niet over verdachten en/of het label 'terrorisme'. De verantwoordelijkheid voor de strategische communicatie en duiding over het incident ligt bij de gemeente.
- Het duurde lang voordat de gemeente sprak van een aanslag. De politie en NCTV spraken in de berichtgeving eerder over een aanslag, terwijl de gemeente nog van een incident sprak. Ook in de buitenwereld en op LCMS sprak men al van een aanslag en terrorisme, terwijl het RAC hier terughoudend in was.
- Meer dan 2 uur na de aanslag schrijft de gemeente op de website een nieuw bericht over een vrachtwagen die 'vermoedelijk' is ingereden op bezoekers en dat er 'mogelijk' schutters aanwezig zijn. Dit terwijl alle media hiervan al berichtten, inclusief films en foto's. Woorden als 'vermoedelijk' en 'mogelijk' zijn te gebruiken voor woorden als 'aanslag' en 'terrorisme', maar niet voor zaken die iedereen al met eigen ogen heeft kunnen zien.
- In de eerste berichten staat dat het openbaar vervoer in Amsterdam gesloten wordt, maar niet waarom. Alleen de kop van het bericht sprak over 'Incident Oost'. Dit leidde tot veel onduidelijkheid, voor een 'normaal' incident zou nooit het OV stilgelegd worden.
- Bij terrorisme weegt opsporing, na de zorg voor slachtoffers en de veiligheid van hulpverleners, zwaar. Dat betekent het horen van getuigen, sporenonderzoek, uitkijken van camerabeelden en verzamelen en natrekken van gegevens, zoals kentekens en de identiteiten van slachtoffers en verdachten.
- Relevante (bestuurlijke en opsporings)informatie bereikt de crisisteams niet, zoals het neutraliseren van een slachtoffer/verdachte door de DSI. Ook is er geen opsporingsrelevante informatie (kentekens, identiteiten) en slachtofferbeeld gedeeld met de Meldkamer. Les is dergelijke informatie zo spoedig mogelijk te delen binnen de daarvoor geijkte kanalen.
- In overleggen van het RAC staat de duiding van de situatie niet op de agenda. Het RAC nam geen contact op met communicatieadviseur BT/ROT over duiding. Incident en aanslag werden door elkaar gebruikt. Het ging op Twitter een tijdje over een aanslag, en later weer over een incident. Ook als Nederlandse en Engelse berichten naast elkaar gelegd worden, loopt het gebruik van de termen incident en aanslag niet gelijk.
- Communicatie gaat veelal over slachtofferaantallen (nice to know), maar niet over handelingsperspectieven voor Amsterdammers en over de vraag of het veilig is. In de voorbereiding kan de communicatie over handelingsperspectief worden voorbereid.
- Bij terrorisme moet in de eerste uren de belangrijkste prioriteit zijn om de handelingsperspectieven (van Driehoek, BT, ROT) scherp te krijgen en actief te communiceren. Verder moet de duiding van wat gebeurd is en welke woorden daarvoor gebruikt worden een belangrijk aandachtspunt voor het RAC zijn.
- De uitdaging is om zo snel mogelijk een eerste tekst en eerste Q&A's op de website te plaatsen en op Twitter. Daarna vergt dit het constant updaten met kleine brokjes informatie of 1 Q&A. Een les is ook de noodzaak van het direct plaatsen van elke tweet in zowel het Nederlands als het Engels.

4.6 Slachtofferopvang en -beeld

Beoogd effect Slachtoffers worden op de opvanglocatie opgevangen en verzorgd. Er vindt een intake van benodigde behoeften plaats en slachtoffers worden voorzien van primaire levensbehoeften (drinken, voedsel, medische zorg). Het Hoofd Publieke Zorg is zich bewust van de bijzonderheden in het betreffende scenario, waaronder de mogelijkheid van benodigde getuigenverhoren van slachtoffers door de politie. Hij/zij zorgt voor duidelijke afspraken over het horen van getuigen op de opvanglocatie met de politie. Slachtoffers worden conform bestaande afspraken geregistreerd. Aan het einde van de oefening is een slachtofferbeeld beschikbaar voor de deelnemende teams (COPI/ROT). Hierin staan ook bijzonderheden (ontbrekende gegevens, onzekerheden etc.)

Verloop tijdens de oefening

- Na de aanslag vindt ook opschaling plaats van de opvang en slachtofferregistratie. De adviseur slachtofferregistratie verzoekt de coördinator slachtofferregistratie om de registrators 'stand-by' te zetten (opvanglocatie nog onbekend).
- De aanslag wordt aangemaakt in SVIS (Oefening Amsterdam 08-11). Na controle van de SVIS autorisaties van de registrators worden deze enige tijd later ook fysiek opgeroepen omdat de verwantentelefonie wordt opgestart. Rond 10.30 uur is de opvanglocatie bekend.

- De verwantentelefoon is na 47 minuten gereed voor inzet. De eerste personen worden geregistreerd na contact via de verwantentelefoon (rond 13:35 uur zijn 30 gesprekken ontvangen). Later volgen de politielijst en informatie over zelfverwijzers die bekend zijn bij de politie. Het wachten is op informatie vanuit ziekenhuizen (ten behoeve van nazorg en verwanteninformatie) vanuit de GHOR (deze komt rond 13.45 uur). Ook in werkelijkheid zal het ingewikkeld zijn om deze informatie snel te krijgen. Ook vergt het veel om tot een kwalitatief goede registratie te komen.
- Op de opvanglocatie worden (lotus)slachtoffers opgevangen. Medewerkers proberen de slachtoffers gerust te stellen. Ook signaleren zij mogelijke behoeften aan psychosociale ondersteuning.
- Het opsporingsteam van de politie neemt niet deel aan de oefening waardoor er geen getuigenverhoor plaatsvindt bij de slachtofferopvang.

Observaties en leerpunten

- Belangrijkste aandachtspunten zijn helderheid over het proces slachtofferregistratie en beeldvorming over de verzamelplaats/opvanglocatie. Beide punten komen in het ROT niet ter sprake. Slachtofferregistratie wordt niet gemonitord in het CoPI en ook niet in het ROT. Bij een echte aanslag zou juist op dit proces heel veel druk liggen: wie zijn de slachtoffers, worden de verwantentelefoontjes opgevangen door de gemeente i.p.v. door de GMK etc.? Dit aspect is in de oefening niet specifiek ingebracht.
- Het grootste aandachtspunt is dat de groepen (zoals: slachtoffer) en locaties (zoals de opvanglocatie en ziekenhuizen) in SVIS niet altijd gekoppeld worden waardoor de informatiepositie verslechtert en in een later stadium vragen over de slachtoffers en melders moeilijker beantwoord kunnen worden.
- Er wordt weinig gezegd over de verwachting m.b.t. het informatieproces: bijvoorbeeld over welke informatie nog ontbreekt om een compleet slachtofferbeeld te kunnen geven of wanneer men verwacht klaar te zijn met de verwerking van bepaalde informatie.
- Het kiezen van de verzamelplaats verloopt moeizaam omdat politie de mensen ver weg wil hebben en vanuit de gemeente juist een plaats niet te ver weg is gekozen. Dit laatste om slachtoffers in staat te stellen de plek ook relatief eenvoudig te kunnen bereiken. Uitgangspunt van Publieke Zorg is dat politie bepaalt wat veilig is en dat Publieke zorg dit volgt.
- Aandacht voor internationale slachtoffers is een aandachtspunt, zeker wat betreft tolken maar ook wat betreft de afstemming met consulaten en ambassades en de rol van Buitenlandse Zaken. Dit aspect is geen onderdeel van de oefening.

Beelden vanuit de slachtoffers

85% van de betrokkenen festivalgangers geven te kennen dat ze het gevoel hadden dat de medewerkers van opvang en registratie hen echt wilde helpen. Niet alleen verbaal, maar zeker ook non-verbaal straalde men betrokkenheid uit. Medewerkers straalden rust uit in het persoonlijk contact. Hierdoor werden psychische hulpvragen ook snel opgemerkt en werd de PSH ingeschakeld. Het registreren via de tablet bleek behoorlijk frustrerend en tijdrovend. Hierdoor ontstonden ook andere registratiemomenten op kladblokjes die later overgenomen werden op papier. Medewerkers van registratie werden als kundig ervaren; ze stelden duidelijke vragen en waren niet nodeloos langdradig. Men liet zich niet door de drukte in de zaal van de wijs brengen.

Voor de enkele anderstaligen die zich bij de opvang gemeld hebben is geen tolk geregeld. De een gaf aan dat hij door verschillende hulpverleners is aangesproken, maar dat zij steeds wegliepen zodra zij bemerkten dat ze hem niet konden verstaan. De ander is zelfs met verband omwikkeld terwijl zij alleen bloed van anderen op haar lichaam had. Beiden hebben het gebrek aan een tolk als frustrerend ervaren. De medewerkers van het Rode Kruis zijn als erg betrokken ervaren. Men nam ondanks alle drukte alle tijd om de diverse geschrokken "ooggetuigen" een hart onder de riem te steken. Een steeds terugkerend commentaar op de formulieren was: "een dikke pluim".

Bron: evaluatie 2Rescue

4.7 Geïntegreerde crisisorganisatie

Beoogd effect

Er wordt gewerkt volgens een geïntegreerde crisisstructuur die aansluit bij het crisistype terrorisme, d.w.z. een crisisorganisatie die:

- (strafrechtelijke) handhaving van de openbare orde en veiligheid en beheersen van maatschappelijke impact integreert met de reguliere rampenbestrijding (voor incidentbestrijding en hulpverlening).
- de samenwerking met het rijk faciliteert. Specifiek gaat het om de aansluiting van de NCTV in de (sub)driehoek voor afstemming met het lokale gezag en voor het verbinden van de lokale/regionale en nationale crisisorganisatie.

Verloop tijdens de oefening

- In de oefening komt al snel een integrale crisisstructuur voor terrorisme tot stand die naast een CoPI en ROT bestaat uit een subdriehoek. De beide kolommen worden door het Agendaoverleg (AO) verbonden. Een belangrijke voorwaarde voor het kunnen functioneren van beide kolommen is het tijdig delen van de benodigde informatie en een goede inbreng vanuit het SGBO in beide gremia.
- Het eerste formele COPI komt om 11.19 uur bijeen; het eerste ROT vergadert om 11.03 uur. Het eerste subdriehoeksoverleg met de NCTV is om 11.00 uur. De subdriehoek besluit tot 'de rode knop', waarmee bijstand aan defensie wordt geactiveerd. Na de subdriehoek vindt het agendaoverleg onder leiding van OOV plaats. In werkelijkheid zou het verzoek om bijstand vanuit Defensie op nationaal niveau worden besproken en in samenhang met eventuele andere verzoeken en benodigde inzetten worden gewogen om zo tot een optimale verdeling van schaarse capaciteit te komen. Hierin heeft de NCTV een coördinerende rol richting politie, Defensie en KMAR. Dit is in de oefening niet meegeoefend.
- Er wordt een preparatief tweede COPI op Kazerne Hendrik ingericht voor mogelijke inzet op Europaplein.
- Er worden geen expliciete afspraken gemaakt over de taakverdeling tussen het ROT en de subdriehoek. Dit leidt niet tot afstemmingsproblemen. Duidelijk is dat de (sub)driehoek in de lead is in het voorliggende scenario. Het ROT richt zich vooral op de plaats delict/het rampgebied, de zorg voor slachtoffers en de gevolgen voor de continuïteit van de hulpverleningsorganisatie en had verhoudingsgewijs een beperktere rol in het scenario.
- De subdriehoek richt zich in de eerste fase voornamelijk op de vervolgdreiging (en de afwegingen over mogelijke maatregelen) en de publieke onrust. In de vergadering wordt het expliciet benoemd als een onderwerp, zoals het verloop van de hulpverleningsoperatie, niet thuishoort in

de subdriehoek: "Nee, dit is niet voor hier, maar voor het ROT".

- Er worden in de subdriehoek gezamenlijke uitgangspunten en doelstellingen geformuleerd, waarmee een kader voor het optreden wordt gegeven. Alle relevante en bijzondere elementen van terrorisme komen op tafel (bijv. vervolgdreiging, publieke onrust, relatie met nationaal niveau). Door de gedegen voorbereiding van de subdriehoek, wordt de driehoek snel geïnformeerd en in staat gesteld om weloverwogen besluiten te nemen. Eén van de uitdaging betreft het omgaan met een aangekondigde demonstratie. De deelnemers hebben het mandaat om te kunnen beslissen waar nodig en hadden de kennis, deskundigheid en ervaring om in een dergelijk scenario effectief te kunnen opereren. Natuurlijk mist hier de dynamiek van een werkelijke driehoek die niet mee oefent.
- Er wordt duidelijk stilgestaan bij de plannings- en vergadercyclus. Er wordt afgesproken op welk moment een volgend overleg plaatsvindt. Dit wordt ook bekend gemaakt (op whiteboard, bij andere teams). De subdriehoek/driehoek is daarbij leidend en het ROT volgend.
- De oefening richtte zich vooral op de acute fase voor en direct na de aanslag. Maar de subdriehoek en ROT houden zich niet alleen met de noodzakelijke besluitvorming in deze acute fase bezig, maar kijken ook vooruit. Zo wordt al snel de nafase-organisatie opgestart; wordt nagedacht over de vraag of de daders bij de overheid bekend zijn; wordt het draaiboek vrede opgestart; en worden de (gevolgen van de beperking in) capaciteit van de hulpdiensten in beeld gebracht.

Observaties en leerpunten

- De rolverdeling tussen de teams is goed maar niet altijd expliciet gemaakt.
- Deze integrale structuur en vooral de tactisch-bestuurlijke 'kop' van de structuur (ROT-Subdriehoek, Agendaoverleg) zijn niet bij alle functionarissen en teams even goed bekend en beoefend. Die kennis over de positie en rol van het team waarin je functioneert in de bredere coördinatiestructuur is een vereiste voor de eigen rolbepaling: op welke aspecten/vraagstukken van de operatie ligt de focus? Waarop richten de andere teams zich? Hoe vullen de teams elkaar aan? Les is de kennis over de coördinatiestructuur bij terrorisme onder in elk geval sleutelfunctionarissen zoals de Operationeel Leiders en technisch voorzitters te bevorderen. De sleutelfunctionarissen kunnen op hun beurt die kennis inbrengen in de crisis overleggen van hun team.
- De aansluiting vanuit de NCTV in de subdriehoek heeft duidelijk toegevoegde waarde voor de benodigde aansluiting op nationaal niveau. Per situatie moet worden ingeschat hoe snel ook de AIVD aan moet sluiten.
- In het agendaoverleg moeten de verschillende vraagstukken samenkomen zodat integrale agendering en advisering aan het bestuur kan plaatsvinden. Bij het eerste agendaoverleg is de leider OT niet aanwezig. Hierdoor kunnen de beeldvorming/informatie/mogelijke besluiten voor het BT niet naast elkaar worden gelegd. Dit wordt in het tweede Agendaoverleg hersteld en wordt ervoor gezorgd dat alle benodigde partijen (incl. leider OT) er zijn. Nu worden ook gezamenlijke uitgangspunten benoemd.
- In het agendaoverleg wordt soms nieuwe informatie ingebracht die niet eerst in de subdriehoek of het ROT is besproken. Los van spoedeisende zaken moet dit worden vermeden.
- Het ROT is niet altijd (of later) op de hoogte van besluitvorming in subdriehoek en driehoek en wordt soms later geïnformeerd dan mogelijk is. Alleen in het agendaoverleg wordt (formeel) afgestemd.
- De rol van het ROT is beperkt, maar deze rol kan door een preparatief tweede COPI (voor inzet op een tweede dreiging/incidentlocatie) groeien vanwege de benodigde coördinatie tussen beide COPI's (schaarste, verdeling capaciteit).

4.8 Beperken impact en bevorderen maatschappelijke continuïteit

Beoogd effect

Er worden bewuste keuzes gemaakt als het gaat om het beperken van de impact en het bevorderen van continuïteit. Er is terughoudendheid op alle niveaus in het treffen van vergaande maatregelen die het publieke leven beperken of stilleggen.

Verloop tijdens de oefening

- Vooral in de subdriehoek komt dit onderwerp aan de orde. Het is een voorbeeld van een onderwerp dat nauwe afstemming behoeft tussen subdriehoek en ROT. Door expliciet te maken

welke vraagstukken in welk overleg worden besproken en vervolgens goed terug te koppelen wordt de gewenste integrale aanpak bereikt.

- Een van de uitgangspunten is dat 'het openbare leven zoveel mogelijk gewoon moet doorgaan'. Dit uitgangspunt komt meerdere malen terug in de discussie. Het uitgangspunt blijft ongewijzigd omdat er geen concrete informatie is dat er onrust is ontstaan. Het is de vraag in hoeverre dit uitgangspunt in de werkelijkheid houdbaar blijft, zo kort na een aanslag met een of meerdere daders 'on the run'.
- Tijdens de oefening worden verscheidene maatregelen getroffen die botsen met het bovengenoemde uitgangspunt, zoals het afgelasten van evenementen of demonstraties. Ook het politieke besluit om metro's stil te leggen botst met de genoemde uitgangspunten. Dit roept de vraag op of het uitgangspunt bekend is bij leidinggevend in de operatie en of deze voldoende zijn doorleefd. Er moet operationele ruimte zijn om te doen wat nodig is bij dreigend gevaar en tegelijkertijd moet het bestuur in staat worden gesteld keuzes te maken (sleutelbesluiten) als dit gevaar er niet is.

Observaties en leerpunten

- Na een aanslag kan een 'autonome dynamiek' ontstaan, waarin onvoorzien (operationele) beslissingen worden genomen met grote impact. Voorbeeld is het stilleggen van de metro. Dat vergt alertheid van met name tactisch-bestuurlijke teams zoals de subdriehoek/ROT en van leidinggevend in de operatie die de kaders moeten kennen, eventueel om er bewust van af te wijken indien nodig.

4.9 Preparatie op Bewaken & Beveiligen

Beoogd effect

De Operationele briefing van de politie biedt de Defensie-eenheden duidelijkheid over de B&B opdracht (mandaat/taak/bevelvoering). Die briefing wordt uitgevoerd door het Hoofd Bewaken en Beveiligen SGBO of een taakcommandant.

Operationeel concept

Het operationeel concept bestond tijdens deze oefening voor Defensie uit de volgende vier fasen:

- Fase 1: Alarmeren en formeren.
- Fase 2: Voorbereiden (planproces tot en met bevelsuitgifte).
- Fase 3a: Verplaatsing (van ontplooiën detachementen tot en met briefing, bevelsuitgifte en verplaatsing naar inzetlocatie).
- Fase 3b: Uitvoering opdracht en garanderen voortzettingsvermogen.
- Fase 4: Terugverplaatsen en afwikkeling.

Opdracht aan de eenheden

- Verplaats met co-element z.s.m. naar opvanglocatie PTO te Amsterdam voor coördinatie en voorbereiding/ Hoofdmacht verplaatst NLT 1400 uur naar opvanglocatie PTO onder begeleiding van politie. Rendez-vous locatie achterpoort.
- Neem met uw eenheid deel aan operationele briefing.
- Ondersteun politie bij B&B locatie Haddock (13 Infbat) en Metro Europaplein (11 Infbat) voor een periode van min 24 uur en max. 72 uur.'

Bron: evaluatie Defensie

Verloop tijdens de oefening

- Om 12.04 uur wordt het aanvraagformulier bijstandsverlening Defensie aan politie gestuurd aan de Eenheidsleiding ter ondertekening. Na circa 60 minuten accordeert de Eenheidsleiding de aanvraag voor bijstandsverlening en is de bestuurlijk vastgestelde noodverordening van kracht (voor inzet Defensie). De aanvraag wordt gedaan namens zowel de burgemeester als de hoofdofficier van Justitie.
- Nadat de pelotonscommandant van de Commandant Militaire Middelen een bevel heeft gekregen m.b.t. de opdracht, verplaatst de pelotonscommandant zich naar de opvanglocatie. De Pelotonscommandanten zijn ruim op tijd aanwezig en benutten de wachttijd voor verkenning van

beide inzetlocaties. Hierover vindt geen overleg plaats met locatiecommandanten. Er is geen briefing vooraf voor de pelotonscommandanten. Zij kennen de actuele situatie op beide inzetlocaties daarmee niet en de locatiecommandanten zijn niet op de hoogte van verkenning / komst pelotonscommandanten.

- In de briefing komen verschillende aspecten aan de orde. Eerst vindt briefing plaats aan de leidinggevendenden. Hierna volgt een briefing voor de eenheden gevolgd door rollenspellen. Deze rollenspellen moeten illustreren wat de gewenste praktijkreactie is. In de briefing wordt onder meer ingegaan op het juridisch kader, op de gewenste bejegening, op het signaleren van abnormaal gedrag, op de bevoegdheden (wat mag wel en wat mag niet?) en op de communicatie- en bevelslijnen. Belangrijk is om aan te geven dat Defensie wél geweldsbevoegdheden heeft en géén controle- en opsporingsbevoegdheden.
- De briefing levert de nodige vragen op, waaronder over de opdracht aan/het inzetplan van de locatiecommandanten met betrekking tot de bijstandsverlening, de wijze van optreden na Defensie-aanwezigheid op de inzetlocatie, de betekenis van; dynamisch toezicht op en rond de locatie en van afwijkend gedrag. Ook blijven er vragen over de bevelvoering: wie is nu mijn commandant en waar is de Centrale Post en wie zitten daarin?

Observaties en leerpunten

- Vanuit defensie oogpunt is de voorverkenning een pré. Vanuit politie oogpunt is het de vraag of dit altijd mogelijk zal zijn. Deze afweging ligt bij de Staf Bijzonder Grootschalig Optreden (SGBO)/ het Hoofd Bewaken en Beveiligen in samenwerking met de locatiecommandant. Het leerpunt is om zo snel mogelijk te zorgen voor afstemming over de gewenste voorverkenning en de randvoorwaarden waaronder deze voorverkenning kan plaatsvinden.
- Gelet op de beschikbare tijd wordt er (te)veel verwacht van de operationele briefing. Het is niet realistisch om twee pelotons in een briefing van 30-60 minuten volledig te instrueren over bevoegdheden en geweldsinstructies. Dit vergt scholing en training vooraf. Hetzelfde geldt voor het intraineren van tolerantiegrenzen (scenariotraining).
- De operationele briefing en scenariotraining (als onderdeel van de operationele briefing) moeten praktische informatie geven over de wijze van optreden samen met de politie op het te bewaken/ beveiligen object. Een dergelijke briefing (inbegrepen scenariotraining) volstaat alleen als de militairen enigszins geschoold en getraind zijn op dit vlak, en de bij de briefing inbegrepen scenariotraining tot in detail is voorbereid en op de doelgroep en inzet is afgestemd. Dat laatste is, door omstandigheden, niet geheel het geval. Een deel van de militairen kan zich beroepen op een gevolgde E-learning module predictive profiling bij Defensie.
- Hoe meer er vooraf duidelijk is, hoe compacter de briefing kan zijn, met hierbij vooral aandacht voor de gewenste inzet op de specifieke locaties. Het advies vanuit Defensie is om in de briefing zoveel als mogelijk een interactieve instructie te gebruiken om de instructies inzichtelijk te maken en te illustreren met praktijkvoorbeelden.

4.10 Uitvoering Bewaken & Beveiligen op inzetlocaties

Beoogd effect

Politie en Defensie voeren werkzaamheden in het kader van B&B uit vanuit een gemeenschappelijk, geïntegreerd kader: Defensie treedt op conform beleids- en tolerantiegrenzen en gebruikt de informatie uit de Commandantenbriefing (bevelsuitgifte van Taakcommandant politie aan pelotonscommandant defensie) en de operationele briefing vóór de inzet. De Commandant politie zorgt met de pelotonscommandant Defensie voor een 'hand over/take over' en geeft bijzonderheden/operationele details van de voorgaande inzet. Beide commandanten stemmen regelmatig en proactief met elkaar af (bijv. na optreden bij afwijkend gedrag en bij knelpunten / dilemma's) en raadplegen elkaar indien nodig.

Verloop tijdens de oefening

Statistische en dynamische objectbewaking

- De inzet van de militairen vindt plaats op twee inzetlocaties: Haddock (festival terrein waar eerder een aanslag plaatsvond) en Metrostation Europaplein. Op beide locaties is een (vervolg)dreiging van toepassing.
- De locatie Haddock is in principe een afgezet terrein (hekken) voorzien van een toegang bedoeld voor geautoriseerde personen. Deze toegang en directe omgeving zijn de enige plekken waar de militair in aanraking komt met "het publieke domein". De manier waarop het toezicht hier wordt uitgevoerd, komt overeen met de wijze waarop statische objectbewaking door militairen wordt

uitgevoerd en waarvoor zij zijn opgeleid. Op deze locatie is een Centrale Post ingericht t.b.v. de commandanten politie/Defensie.

- Op de locatie metrostation Europaplein worden de militairen in directe zin ingezet in het publieke domein. De inzet bestaat uit toegangscontrole bij de in-/uitgangen van het station en toezicht op de perrons. Naast deze militairen is een beperkte politiecapaciteit aanwezig. Ook op deze locatie wordt een geïmproviseerde Centrale Post ingericht voor de locatiecommandant politie/pelotonscommandant Defensie.
- Op deze locatie in het publieke domein is merkbaar dat de militairen op zoek zijn naar hun rol in dit voor hun nieuwe terrein. Ondanks hun beheerste en vriendelijke optreden (opdracht visitekaartje) stralen ze hier wat onwennigheid in optreden uit.

Ervaringen oefenacteurs/mini-scenario's: Europaplein

Bij het scenario D10 (muzikant) wordt in eerste instantie door de militairen niet gereageerd op de muzikant die met een zware tas het perron op komt. Nadat sommige reizigers op de muzikant reageren en er achter komen dat hij slechts gebrekkig Engels sprak en deels Frans - en daarover klagen - lopen de militairen op de man af. Zij vragen hem de tas open te maken en als zijn gitaar er uit komt, leggen de militairen rustig uit aan de bewoners dat er niets aan de hand is.

De militairen geven bij scenario D12 (toegang zonder toegangsbewijs) op een nette manier uitleg over waarom alle bewaking op het perron aanwezig is. Ook wordt toegang zonder toegangsbewijs tot het perron op geen enkele manier verkregen. Eén acteur geeft aan dat er hardhandig met hem wordt omgegaan na de ontdekking dat hij zonder toegangsbewijs reist.

Bij het scenario D13 (man met bomgordel) zijn de militairen zeer scherp. Al snel wordt de persoon opgemerkt en wordt hierop gehandeld. De reiziger die per toeval met hem mee loopt wordt zonder te fouilleren direct ook als medeplichtig gezien. Hij voelt zich hierdoor erg aangevallen en heeft geen idee wat hij verkeerd had gedaan.

Bron: 2Rescue.

Operationele leiding en coördinatie

- De samenwerking tussen politie en Defensie en het gemeenschappelijk, geïntegreerd kader komt geleidelijk tot stand.
- De locatiecommandanten op beide locaties waren te beperkt geïnformeerd over de opdracht en hadden geen inzetplan. De pelotonscommandant stelde daarom zelf het inzetplan op.
- Op Haddock gaan de locatiecommandant en pelotonscommandant op locatie in de CP naast elkaar zitten. Gaandeweg de oefening groeien ze meer naar elkaar toe in de communicatie. In de eerste uren zijn de locatiecommandant en de pelotonscommandant op Haddock vooral gefocust op hun eigen processen. De afstemming en informatie uitwisseling komen langzaam op gang, ook als het gaat om knelpunten en dilemma's.
- Bij Haddock wordt om rolduidelijkheid gevraagd door de pelotonscommandant. Daarnaast wordt er ook gelijk aan de bel getrokken dat het onacceptabel is voor Defensie als er geen politie op locatie is bij de wisseling van de diensten.
- Haddock: Melding naar groepscommandant wordt regelmatig gedaan, maar te beperkt door ontbreken van een volledig Wie, Wat, Waar, Waarmee en Hoe.

Mini scenario's

- Op beide locaties werden regelmatig situaties gesimuleerd door ingehuurd "tegenspelers". In de debriefing na ieder mini-scenario gaven militairen aan onbekendheid te ervaren met de wijze waarop deze vorm van politiewerk werd uitgevoerd en onbekendheid (met de toepassing van) bevoegdheden. Het "streetwise" optreden vergt iets anders dan werken vanuit opdrachtvorm.
- Onwennigheid was zichtbaar bij mini scenario's met een "baldadigheidskarakter". Opvallend was dat tijdens de scenario's waarin grof (vuurwapen)geweld werd uitgevoerd, de militair zeker in zijn/haar rol kwam. Hij/zij acteerde op dat moment op een te verwachten wijze, overeenkomstig met wat de politiemensen toonden.

Ervaringen oefenacteurs/mini-scenario's: Haddock

Bij het scenario D1 (niet-geautoriseerd personeel) gaven de acteurs (steunbetuigers) aan dat ze het gevoel hadden dat ze met alle vragen die ze hadden naar de militairen toe konden komen en dat zij serieus genomen werden. De journalist heeft geen toegang gekregen tot het terrein en is om zijn perskaart gevraagd. Deze is ook daadwerkelijk gecontroleerd.

Bij het scenario D2 (scheldende burger) gaf de acteur aan dat zij eerst is gevraagd op te houden, hierbij werd duidelijk uitgelegd dat er die dag iets vreselijks was gebeurd en dat het dus niet netjes was daar rond te hangen. Na het weigeren om weg te gaan, maakte de militair hier melding van. Hierna gaf zij aan nog meerdere malen gewaarschuwd te zijn voor zij is aangehouden. Een slimme zet van deze militairen was om de aanhouding uit zicht van de overige rondhangende jeugd te doen. Dat gebeurde overigens wel op het festivalterrein dat door niemand betreden mocht worden.

Bij het scenario D3 (niet-geautoriseerd personeel) wist de journalist over het hek te klimmen. Dat kwam onder andere doordat het een kleine chaos was bij de gedenkplek. Van alle kanten kwamen steunbetuigers en buurtbewoners met vragen, angsten en klachten.

Op een gegeven moment ontstond er zelfs een klein opstootje tussen de aanwezigen. Hier is niet op gereageerd vanuit de militairen. De militairen reageerden wel erg snel op de angst van de aanwezigen, toen zij dachten dat ze iemand in het veld zagen lopen. Binnen twee tellen stond iedereen paraat en werd de werkelijkheid van de dreiging onderzocht. De aanwezigen voelden zich toen heel erg veilig. Opvallend was hoe ontzettend oplettend de militairen deze ronde waren. Zelfs terwijl zij in gesprek waren met acteurs zagen zij van iedere auto die langsreed het merk, type en de inzittenden.

Bij het scenario D4 (steunbetuigers) hebben wij van bijna alle acteurs te horen gekregen dat zij bij het stellen van vragen aan de militairen openhartige antwoorden kregen en zich hierdoor erg veilig en serieus genomen voelden.

Bij scenario D5 (steunbetuiger met opvallend gedrag) hebben de acteurs aangegeven dat het proces erg snel verliep. Binnen een aantal minuten was de achtergelaten rugzak gecontroleerd en de gedenkplek veilig verklaard. Er was wel een moment van miscommunicatie tussen politie en militairen. Zo mochten de bezoekers van politie wel naar de gedenkplek terwijl dat van de militairen niet mocht.

Bron: 2Rescue.

Observaties en leerpunten

- De bevelvoering en aansturing zijn een belangrijk aandachtspunt. Dit zou meer aandacht moeten krijgen in briefing, doorleving en vervolgens in het eerste contact locatiecommandant – pelotonscommandant. Verder bestaan er evident cultuurverschillen tussen de politie en defensie.
- De locatiecommandant en pelotonscommandant vervullen een sleutelpositie voor het adequaat functioneren van de operationele aansturing en afstemming tussen politie/Defensie op de inzetlocaties. Zij vangen Defensie op de locatie op, kennen de actuele situatie en moeten zorgen voor de inbedding van Defensie in de al lopende operatie. De sleutelpositie maakt hen ook kwetsbaar, omdat zij niet vooraf geïnstrueerd (kunnen?) zijn over de inzet van Defensie voor B&B.
- Hoe eenvoudiger de opdracht in het kader van B&B (en hoe dichter de opdracht bij de reguliere werkzaamheden van Defensie ligt), hoe beter uitvoerbaar. De statische objectbewaking bij Haddock verloopt over het algemeen, zo is de indruk, beter dan het optreden in een meer dynamische situatie van Europaplein. De handhaving van de openbare orde (en bejegening/contact maken en optreden lager in het geweldsspectrum) vereist andere competenties van Defensie dan regulier optreden. Defensie werkt samen met de Nationale Politie en de KMar aan een module bewaking beveiliging die dit hiaat in kennis en ervaring moet verhelpen. Deze module bewaking beveiliging was voor deze oefening echter nog niet beschikbaar.
- De Defensie eenheden stellen zich professioneel op, hebben een open actieve houding en zijn vriendelijk, correct in de bejegening en beleefd in de communicatie naar het publiek. In sommige

mini scenario's misschien iets te beleefd en kappen de situatie niet af en/of gebruiken de situatie niet om gerichte informatie in te winnen (geen security questioning).

- De regelmatig zichtbare aanwezigheid van beide commandanten (locatiecommandant politie/ pelotonscommandant Defensie) op de locaties wordt door de eenheden op prijs gesteld.

5 Overkoepelende indrukken en leerpunten

5.1 Een waardevolle ervaring

Er is door vele professionals hard gewerkt, zowel in de voorbereiding als tijdens de oefening. De oefening stond niet op zichzelf, maar was een volgende stap in de continue aandacht voor (dreigend) terrorisme. De oefening was specifiek gericht op aspecten van de terrorismegevolgbestrijding die verdere uitwerking en implementatie nodig hadden: a) de hulpverlening in een zeer gevaarlijke situatie waar ook interventie plaats moet vinden en b) gerichte Defensie ondersteuning voor Bewaken en Beveiligen in een stad 'die doorgaat.' Door het inzetten van de crisisorganisatie, het reageren op maatschappelijke dynamiek en het daadwerkelijk opvangen van (lotus)slachtoffers zijn vele cruciale aspecten van de respons beoefend.

De oefening is door alle kolommen als zeer waardevol en nuttig ervaren. In de oefening werd het zichtbaar voor deelnemers hoe specialistische teams opereren. Ook heeft de oefening de nodige media aandacht gekregen waardoor het grote publiek heeft kunnen zien dat in Nederland en Amsterdam in het bijzonder de voorbereiding op terrorisme serieus wordt genomen.

Uit de evaluaties en feedback blijkt dat de oefening ook op een ander niveau effect heeft gesorteerd:

- het bevordert het bewustzijn dat terrorisme onderdeel uitmaakt van de huidige tijd en dat we rekening zullen moeten houden met de kans dat er daadwerkelijk een aanslag plaatsvindt;
- het heeft zichtbaar gemaakt (voor inwoners van Amsterdam en de betrokken partners) dat het bestuur en de veiligheidsregio dit veiligheidsrisico serieus nemen en zich hierop actief voorbereiden. Dergelijke voorbereidingen zijn intensief maar zijn vaak niet zichtbaar voor de buitenwereld. Het zichtbaar maken wekt vertrouwen ('reassurance');
- het houdt de crisispartners scherp en alert.

De oefening heeft bij alle kolommen de noodzaak en urgentie onderstreept van het met kracht doorzetten van de voorbereidingen met gebruik van de opgedane ervaringen en leerervaringen. Maar ook te zorgen dat opgedane ervaringen breder gedeeld en beoefend worden. Het is duidelijk waar versterking nodig is, soms in de uitvoering, soms in procedures en werkafspraken en soms in strategie in doctrine.

5.2 Overkoepelende observaties en leerpunten

Cruciale rol meldkamer, risico overbelasting

De multidisciplinaire samenwerking in de meldkamer verliep goed. De belasting van de meldkamer is een te verwachten knelpunt. Ook al is de oefensetting relatief 'licht' als het gaat om het aantal telefoontjes en operationele berichten, ook dan wordt duidelijk hoe cruciaal het is om overzicht te houden en te prioriteren binnen de meldkamer. Een uitdaging is het proberen te scheiden van hulpverlening en mogelijke relevante opsporingsinformatie. Het moet vooraf duidelijk zijn wat belangrijke informatie is die moet worden uitgevraagd. Ook moet duidelijk zijn wat te doen bij een voorspelbare overload aan inkomende telefoontjes.

Het loont om in de voorbereiding te investeren in het voorbereiden van juist deze communicatie waarmee de meldkamer – al is het maar een beetje – kan worden ontlast. Dit vergt ook nauwe afstemming met eventuele landelijke inzet of nummers, bijvoorbeeld als het gaat om mogelijke informatie over voortvluchtige daders. In de voorbereiding kan extra aandacht zijn voor de uit te vragen informatie, zoals informatie over terroristen, eventuele kentekens vluchtauto maar ook personalia melders. Wat is realistisch/proportioneel.

Vanzelfsprekend kost het tijd om de responsorganisatie op te schalen en operationeel te krijgen. In de voorbereiding is daar al veel in verbeterd, bijvoorbeeld door de 24/7 beschikbaarheid van specialistische teams. Daarbij is snelheid van opschalen een punt van zorg: er zat relatief veel tijd in het opschalen naar GRIP 1 en het verder opschalen naar GRIP 3. Dit terwijl de inschatting terrorisme al eerder was gemaakt binnen de meldkamer en de eenheden ter plekke.

Zorgen over veiligheid vertraagt hulpverlening

De oefening heeft zichtbaar gemaakt dat de eerste fase na een aanslag voor hulpdiensten buitengewoon onzeker is. Hoeveel daders zijn er? Waar zijn deze daders? Komen er nieuwe aanvallen? Deelnemers waren zich bewust van deze gevaren en dreigingen en kozen er voor om op veilige afstand te groeperen en met elkaar af te stemmen. Hoewel specialistische eenheden zoals de DSI snel ter plekke zijn, kost het tijd om (hot, warm, cold) zones te bepalen en de inzetdoctrine te bepalen. Hierin speelt mee dat niet alle deelnemers hetzelfde beeld en kennis niveau hadden van hoe de werkwijze precies is en dat onzekerheid en verschillen in opvatting tussen sleutelfunctionarissen zoals de Meldkamer en Officier van Dienst Politie blijven bestaan over de veiligheid op de incidentlocatie. Effect hiervan is dat hulpverlening aan slachtoffers relatief lang duurt waardoor gezondheidstoestand van slachtoffers kan verslechteren.

De werkwijze met de zones (hot, warm en cold) biedt een basis. In de oefening werd wel zichtbaar dat deze werkwijze niet bij alle partners bekend en ingetraind is. De praktische invulling van het optreden in de verschillende fasen en het omgaan met de dynamiek (waarin de indeling van zones verandert) moet in multidisciplinair verband verder worden uitgewerkt en beoefend. Met name de vraag hoe snel een warme zone kan worden bepaald en wat er wel mogelijk is qua hulpverlening.

Aansluiting tussen interventie en hulpverlening nog geen automatisme

Het optreden van de DSI was effectief: de aanwezige terroristen werden snel uitgeschakeld. Wel was het optreden vertraagd door een (onbedoelde) oefenaanwijzing. Hierdoor wachten zowel de DSI als aanwezige hulpdiensten met optreden op elkaar. In de realiteit is een dergelijke vertraging in het optreden van DSI niet te verwachten.

De DSI had een belangrijke rol in eerste hulpverlening aan slachtoffers. Bijzonderheid voor de hulpdiensten bij een terroristische aanslag is die inzet van DSI; waarbij dus afstemming nodig is tussen de commandant DSI en Officier van Dienst Politie. Die afstemming en samenwerking tussen de overige hulpdiensten en de DSI verliep moeizaam en is evident nog geen automatisme. Dat heeft te maken met wederzijdse verwachtingen (welke partners doen wat wanneer, wat kunnen ze van elkaar verwachten?).

Belangrijke aandachtspunten zijn het vertalen van DSI inschattingen van de veiligheid en DSI verzoeken om hulpverlening naar de hulpverleners. Breder is het gebruik en bekendheid van vakjargon een aandachtspunt. Vaktermen kunnen tot verwarring in de communicatie tussen disciplines leiden.

Onbekendheid met inzet van specialistische eenheden

Tijdens de oefening is een groot aantal specialistische teams ingezet, zoals het Special Operations Respons Team (SORT) van de GHOR en het Quick Identification Team (QIT) van de politie. Deze eenheden, hun taken en hoe ze ingezet kunnen worden is voor de andere kolommen niet of nauwelijks bekend. Het inzicht in dergelijke teams en hun werkwijze binnen de kolommen moet worden vergroot, zodat hiervan in de incidentbestrijding en hulpverlening beter gebruik gemaakt kan worden. Essentieel is dat sleutelfunctionarissen in de crisisbeheersing, zoals de Officieren van Dienst Politie, over die kennis beschikken.

De crisisorganisatie werkt, maar complexiteit van de structuur bij terrorisme neemt toe

De crisisorganisatie bestaat uit verschillende teams die gezamenlijk een groot aantal uitdagingen moeten adresseren: van de hulpverlening op locatie, tot de opsporing en het voorkomen van vervolgaanslagen, de externe communicatie, het bewaken en beveiligen, het zo goed mogelijk continueren van de samenleving en het afstemmen met de nationale overheid. In een minder routinematige crisisorganisatie voor terrorisme (ROT/sub/AO) is het voor teams soms nog zoeken naar onderlinge taak/rolverdeling, gezamenlijke beeldvorming en manieren voor afstemming (vergaderklok). Het is essentieel dat Operationeel Leiders en voorzitters van de verschillende teams bekend zijn met de bredere crisisstructuur voor terrorisme en hun positie daarbinnen, zodat duidelijk is welke teams zich op welke onderdelen van de crisisbeheersing richten. Ook het beoefenen van het ROT, als er twee COPI's 'draaien', zou een passend onderdeel van het oefenprogramma zijn.

Van bestuurlijke doelen en uitgangspunten naar uitvoering in het veld

Amsterdam werkt met expliciete bestuurlijke uitgangspunten voor de respons op (dreigend) terrorisme. Deze uitgangspunten bieden (vooraf en tijdens) de aanpak duidelijkheid en houvast.

Tegelijkertijd is het nodig in iedere situatie te zoeken naar dilemma's en daar uitgangspunten voor vast te stellen. Om de uitgangspunten zeggingskracht te geven is het cruciaal dat leidinggevend in het veld en in de verschillende teams deze uitgangspunten kennen en ook begrijpen voor welk probleem ze bedoeld zijn. Een voorbeeld hiervan is de bestuurlijke lijn om terughoudend te zijn met het stopzetten van maatschappelijke activiteiten en processen, zoals het openbaar vervoer. In de oefening zijn meerdere metrostations afgesloten. Dit is niet besloten in de driehoek. Er moet altijd operationele ruimte zijn om te doen wat nodig is. Het roept wel de vraag op of de bestuurlijke uitgangspunten bekend en duidelijk zijn bij de leidinggevend in het veld. Hetzelfde geldt voor belangrijke keuzes in de communicatie en duiding en de wijze waarop bijvoorbeeld met demonstraties en andere manifestaties wordt omgegaan.

Samenwerking politie en defensie in praktijk nog geen automatisme

In de voorbereiding van de oefening hebben politie en Defensie intensief gewerkt aan het verbeteren van de samenwerking tussen beide organisaties tijdens terroristische aanslagen. Er zijn procedures uitgewerkt, beleids- en tolerantiegrenzen ontwikkeld, juridische aspecten intensief besproken en er is nagedacht over verbindingen en communicatie.

In de oefening bleek dat 'in het moment' geprepareerd krijgen van de (politie- en Defensie) commandanten en eenheden voor Bewaken en Beveiligen niet vanzelfsprekend is. Op veel vlakken is het goed gelukt om beide werelden bij elkaar te brengen, zowel qua 'taal' als qua optreden. De oefening toont hoe nodig dit is en het toont dat het nog niet volledig duidelijk is. De Operationele Briefing bevatte veel informatie over de wijze van optreden; de afstand tussen regulier Defensie optreden en optreden in een dynamische stadsomgeving is groot; er is weinig tijd voor het opbouwen van 'locatiekennis en -gevoel'.

De oefening heeft laten zien dat een stad als Amsterdam bij een werkelijke aanslag om inzet van Defensie zal vragen. De politie is veel capaciteit kwijt aan het afhandelen incident, onderzoek plaats delict, de normale dagelijkse noodoproepen, waardoor ontlasten van taken door Defensie voor de hand liggen. De oefening heeft ook laten zien dat er nog diverse vragen zijn over de juridische kaders van inzet van Defensie. Het bestaande, landelijke kader voorziet hier niet in, maar is gericht op inzet in een afgesloten gebied (ring 2). Inzet in de publieke ruimte moet dan wel juridisch kloppen. Er zijn twijfels over de juridische houdbaarheid van de oplossing van de combinatie van een veiligheidsrisicogebied en een noodverordening. Het meest kansrijk lijkt het verder uitwerken van een samenwerkingsconcept waarin Defensie onder de aansturing en begeleiding van de politie op de inzetlocatie optreedt.

Opvang en registratie te midden van chaos, onzekerheid en vrees voor meer geweld

Het beoefenen van de opvang, registratie en verwantenlijn heeft waardevolle inzichten opgeleverd: van technische/IT aspecten tot en met de zorg voor slachtoffers. Belangrijke aandachtspunten:

- Eigen veiligheid van medewerkers in de opvanglocatie. Een opvanglocatie na een aanslag behoeft beveiliging, zowel voor de mensen die worden opgevangen als voor de medewerkers.
- Slachtofferregistratie is niet gemonitord in het CoPI en ROT, hoewel bij een aanslag juist op dit proces veel druk zal komen te liggen: wie zijn de slachtoffers, zijn er internationale slachtoffers, hoe worden de verwantentelefoontjes opgevangen etc.?
- De keuze voor de verzamelplaats ging moeizaam omdat politie de mensen ver weg wilde hebben en we deze plaats (op basis van Barcelona e.d.) juist dichtbij hadden gekozen en er al afspraken waren gemaakt.
- Internationale slachtoffers. Dit vergt naast inzet van tolken ook een goed inzicht in het werk van consulaten en ambassades, zowel op uitvoerend als op bestuurlijk niveau.
- De toezichthouders die namens de politie waren opgeroepen ter assistentie hebben in de opvanglocatie nuttig werk gedaan voor de eerste opvang.

5.3 Overige aandachtspunten

Een werkelijke inzet op een aanslag zal voor nagenoeg iedereen zijn of haar eerste keer zijn. De samenleving mag van professionals en bestuurders verwachten tot zij zich maximaal inspannen om te doen wat nodig is. We moeten vertrouwen op de professionaliteit en het improvisatievermogen. Lang niet alles laat zich vatten in plannen, procedures en instructies. Wel weten we dat er nog

onderwerpen zijn die extra aandacht behoeven, aanvullend op de uitdagingen die we al kennen en ook in de oefening zijn opgezocht. Het gaat om:

- De waarschijnlijkheid van internationale slachtoffers bij een aanslag in Amsterdam.
- De waarschijnlijke realiteit van het wegvallen van (een deel van de) communicatiemogelijkheden voor zowel hulpverleners als burgers
- Het gebruik van CBRN agentia dan wel de combinatie van een digitale en een fysieke aanval.
- De uitdagingen van het (terug)winnen van het (internationale) vertrouwen in de stad na een aanslag.
- De uitdaging om in korte tijd voldoende interventiecapaciteit ter plaatse te hebben/te komen tot inzet bij een omvangrijke aanslag in een complexer omgeving, bijvoorbeeld in de binnenstad.

Bijlage I Evaluatiekader

De oefening had zoals eerder toegelicht voor een belangrijke mate een oriënterend karakter: het ervaren van de inzet en samenwerking met speciale interventie-eenheden en de acute crisisbeheersing bij terrorisme én de bijstandsinzet van Defensie voor B&B taken. Er werd een relatief nieuw crisistype beoefend, waarvoor nog geen gestandaardiseerde crisisbeheersings-normen bestaan. Wel zijn vooraf 'normen' opgesteld, waarvan we verwachtten deze in de respons waar te kunnen nemen.

Alarmeren en opschalen	1. Alarmeren driehoek/NCTV /vooralarm Defensie/ derden (RWS, Havenbedrijf) 2. DSI is binnen afgesproken termijn ter plekke/Quick Respons & Rapid Respons Teams 3. Keuzes over benodigde crisisstructuur voor TGB, waaronder GRIP3, agendaoverleg en subdriehoek en NCTV 4. GMK verstrekt heldere instructies voor waarborgen veiligheid hulpverleners (aanrijroutes, verzamellocaties, gevaarsetting, bevelvoering incidentlocatie, instructies)
Leiding en coördinatie - incidentlocatie	1. Eenheden verzamelen zich op de doorgegeven veilige locatie en treden op conform meegegeven instructies van de GMK/politie (bijv. niet redden, voordat politie aangeeft 'sein veilig') 2. De Commandant DSI zorgt samen met de OvdP voor een heldere bevelvoering over de politie-inzet in het 'gouden uur' 3. Aansluiten DSI bij incidentrespons (o.a. aansluiting SGB/CoPI via Ovd-P) Eenheden werken conform instructie (bijv. niet redden, voordat politie PD vrijgeeft) 4. Commandant DSI stemt af met de Ovd-P 5. In COPI vindt overleg plaats over zonering en te hanteren veiligheidsinstructies 6. Overdracht DSI naar Leider COPI (via OvdP)
Algemene crisisorganisatie	1. Er wordt gewerkt volgens een crisisstructuur die aansluit bij het crisistype terrorisme, d.w.z. een crisisorganisatie die: a. (strafrechtelijke) handhaving van de openbare orde en veiligheid en beheersen van maatschappelijke impact integreert met: b. de reguliere rampenbestrijding (voor incidentbestrijding en hulpverlening). 2. Een aangesloten NCTV binnen de (sub)driehoek voor afstemming met het lokale gezag; 3. Teams binnen de structuur zijn zich bewust en alert op de bijzonderheden van de situatie / scenario terrorisme
Bewaken en beveiligen PTO	1. De politie stelt duidelijke instructies beschikbaar voor Defensie-eenheden over mandaat/taak/bevelvoering 2. De Operationele briefing met inbegrepen scenariotrainning van de politie verschaft de Defensie-eenheden duidelijkheid over de B&B opdracht
Bewaken en beveiligen B&B	1. Er vindt een formeel bijstandsverzoek Defensie plaats (conform de overeengekomen instructie) 2. Defensie eenheden zijn alert/bewust op wat deze specifieke situatie van hen vraagt qua bevelvoering en aansturing en zijn daarop voorbereid. 3. Politie en Defensie voeren werkzaamheden in het kader van B&B uit vanuit een gemeenschappelijk, geïntegreerd kader 4. B&B eenheden treden op conform instructie/geweldsinstructie (zie normen mini scenario's)

Bijlage II Knelpunten, uitgangspunten en besluiten COPI/ROT

COPI

Tijd	Thema's/knelpunten	Besluiten/uitgangspunten/acties
11:19 - 11:30 CoPi 1	• Veiligheid hulpverleners en indeling zones • Bericht sein veilig uit MK wordt geverifieerd (11:29 uur) Knelpunten: • Zones / (on)veilig gebied • Aanwezigheid verdachten + gevaarlijke stoffen • Aantal slachtoffers • Positie slachtoffers • Beeld andere kant terrein	• Hot: Haddockterrein • Warm: zandterrein • Cold: achter benzinestation • Politie: geen toegang hulpverleners in hot zone
12:00 - 12:23 CoPi 2	Nieuwe knelpunten: • Veiligheid: sein veilig gegeven • Communicatie • Slachtoffer registratie is gestart • Duiding incident: bomgordels, gasflessen, vrachtwagen → geen gevaar meer Slachtofferopvang: • Gewondennest (parkeerplaats Haddock + silo's) • Verzamellocatie (kort durend) • Opvanglocatie (lang durend)	Nieuwe besluiten: • Bomgordels nep • 9 daders: uitgeschakeld of gevlucht • Zones CoPi 1 niet meer van toepassing i.v.m. sein veilig • Slachtofferregistratie en PSH opgestart op opvanglocatie • Mogelijk 2de CoPi n.a.v. dreiging Europaplein (besluitvorming ROT)
13:00	Mogelijk 1 schutter bij opvanglocatie	Hulpverleners terugtrekken, inzet politie
13:00 - 13:08 CoPi 3 schorst tot 13:08	Schutter opvanglocatie: • Overleden • Mogelijk oefenfout • Geen dreiging meer • Onjuist bericht: geen dreiging en geen schutter	Nieuwe besluiten: • Uitzoeken status overleden slachtoffers: wat was de reden
13:15 - 13:30 CoPi 4		Nieuwe besluiten: • Inventariseren lopende processen voor afschalen CoPi • Tweede CoPi ingezet dreiging Europaplein
14:00 - 14:17 CoPi 5	Slachtofferbeeld: • 39 T1, 19 T2, 58 T3 Opvanglocatie: • School is nog in bedrijf • Naar verwachting leeg om 14:30 • Groep mensen durft niet naar huis ondanks PSH Bewonersavond: • Roep om dit op te starten • Betrokken partijen: IJburgcollege, VZ stadsdeel, Politie, brandweer, GHOR	Nieuwe besluiten: • PZ en GHOR regelen groepsvervoer • Bewonersavond in stadsdeelkantoor organiseren. Van iedere betrokken dienst iemand aanwezig • Bewonersavond afstemmen met nazorgorganisatie Processen belegd bij ROT: • Communicatie Kerstmarkt • Nazorg / opvang • Communicatie • Dreiging OV

ROT

Tijd	Thema's/knelpunten	Besluiten/uitgangspunten/acties
11.03 ROT 1	Knelpunten: • Geen helder beeld aantal / positie / status van verdachten • Inzet hulpdiensten • Dreiging op OV • 112 niet te bereiken Thema's: • Metro • Stilleggen	Uitgangspunten: • Veiligheid hulpverleners • Redden mensenlevens • Voorkomen vervolgaanslag Besluiten: • Gebied is vrijgegeven voor hulpverlening • Er wordt ingezet op hulpverlening
12.07 'Tussen ROT (Eerst zonder OL; gehele vergadering zonder IM)	Nieuwe knelpunten: • Overzicht van evenementen • Gewondennest onbekend Opgeloste knelpunten • 112 werkt weer naar behoren	Uitgangspunten: • Veiligheid hulpverleners • Redden mensenlevens • Voorkomen vervolgaanslag • Risicobeheersing Nieuwe besluiten: • Prorail komt als 2de lijn • 2de CoPi als respons op vervolgdreiging. Aannemelijk dat er een tweede aanslag komt. • Communicatie niet naar de Kerstmarkt te komen (leider CoPi). • Rode knop defensie?
12.34 ROT 2	Nieuwe knelpunten: • Weer melding 112 niet bereikbaar	Uitgangspunten: • Veiligheid hulpverleners • Redden mensenlevens • Voorkomen vervolgaanslag
13.37 ROT 3	Brongebied beeld: • Terroristische aanslag • Alleen nog politie bezig • Kans op 2de aanslag bij metrostation Europaplein • Andere meldingen schietpartij op sociale media zijn vals Verkeer • Verkeer A10, IJburglaan en tunnels vrijgegeven • Metroverkeer vrijgegeven • Mobiliteit weer normaal in Amsterdam Slachtoffers • GHOR: 2 vermoedelijke daders overleden Nieuwe knelpunten: • Bij inzet Europaplein ook effect op Amstelveen, dus GRIP4? → doorgeven aan BT • Opvang hulpverleners i.v.m. impact door inzet □ sociale hulpverlening • Nagaan in driehoek of noodverordening t.o.v. vuurwerk mogelijk is • Stille tochten ter herdenking van slachtoffers	Uitgangspunten: • Veiligheid hulpverleners • Redden mensenlevens • Voorkomen vervolgaanslag • Voorbereiden op een langdurige inzet voor de diensten Nieuwe besluiten: • Duiding incident als terroristisch • Liaison Defensie sluit aan in tweede CoPi • OOV/Politie maakt lijst evenementen • Zicht houden op de capaciteit van de hulpdiensten • Defensie mogelijk voor bewaken en beveiligen

14.35 ROT 4	Nieuw brongebied beeld: 9 verdachten, waarvan 4 overleden Slachtoffers eindbeeld: • 150 in ZKH • 1 overleden Nieuwe knelpunten: • Onrust op sociale media. Communicatie zit erop. • Pegida en ID&T demo's aflassen i.v.m. capaciteitstekort politie • Dreiging Europaplein duurt voor. Onduidelijk hoe lang nog.	Uitgangspunten: • Veiligheid hulpverleners • Redden mensenlevens • Voorkomen vervolgaanslag • Voorbereiden op een langdurige inzet voor de diensten Nieuwe besluiten: • Sociale hulpverlening voor hulpverleners loopt • Noodverordening van kracht m.b.t. bevoegdheden defensiepersoneel
------------------------	--	---

Bijlage III Specialistische eenheden bij terrorisme

Specialistische eenheden

Naam eenheid	Kolom	task
Rapid Respons Team (RRT)	Politie	Mobiel, 24/7 paraat DSI team gericht op het zo snel mogelijk wegnemen van dreiging
Quick Reaction Force (QRT)	Politie	Mobiel, 24/7 paraat DSI team gericht op het zo snel mogelijk wegnemen van dreiging
Quick Identification Team (QIT)		Het team (TEV-er, analist en twee forensische opsporingsambtenaren) dat bij een aanslag ter plaatse gaat. Zodra de DSI het sein veilig heeft gegeven, gaat QIT op de PlaatsDelict op voor sporen onderzoek met als doel het identificeren van de dader(s) en in kaart brengen van mogelijke netwerken.
Special Operations Respons Team (SORT)	GHOR	Een gespecialiseerd, bovenregionaal en multi-inzetbaar team dat zich focust op het geven van gespecialiseerde respons in de eerste fase bij Grootschalige Geneeskundige Bijstand (GGB), Terrorism Gevolg Bestrijding (TGB) en Evenementen.
Teamleider Explosieven Veiligheid (TEV)	Politie	TEV heeft de leiding over de explosieven verkenner. Vragen over het hoe te handelen bij een bommelding en het aantreffen van een verdacht pakketje kunnen bij de TEV worden gesteld. De teamleden hebben verschillende opleidingen achter de rug op het gebied van explosieven en biologische, chemische en nucleaire stoffen. Het team handelt conform het Protocol Verdachte Objecten (PVO). Mocht het een serieuze melding zijn dan komt het team ter plaatse. Na beoordeling bepaalt de TEV-er of de EODD (Explosieve opruimingsdienst defensie) ter plaatse moet komen. De TEV staat direct in contact met de Ovd-P en geeft dwingend advies.
Explosieven opruimingsdienst (EOD)	Defensie	Defensie eenheid die permanent beschikbaar is voor het opruimen van explosieven en verdachte pakketjes.
Adviseur Gevaarlijke Stoffen (AGS)	Brandweer	De Adviseur Gevaarlijke Stoffen is een brandweerofficier met een chemische of natuurkundige opleiding die veel kennis heeft over gevaarlijke stoffen en hun effecten op de gezondheid en het milieu. Hij adviseert de hulpverleners onder meer over de te dragen beschermingsmiddelen, de tactiek om uitstoot of lekkage van gevaarlijke stoffen te stoppen en de keuze voor blusmethode en blusmiddelen bij brand. Ook adviseert hij over maatregelen om risico's voor de omgeving beperkt te houden, zoals het waarschuwen van de bevolking en afzetting van het gebied. De opkomsttijd is 30 minuten.

Ongevalsbestrijding Gevaarlijke Stoffen – Snelle Interventie- eenheid/ gaspakkeneenheid (OGS-SIE)	Brandweer	Bij ongevallen met gevaarlijke stoffen zet de brandweer gaspakkenteams in. Een OGS-SIE is een voertuig met vier gaspakdragers, een lima (bevelvoerder) en een chauffeur/plotter. Op het voertuig zijn gaspakken aanwezig, zodat de gaspakdragers rijdend naar het incident hun gaspak kunnen aantrekken. De opkomsttijd is 15 minuten.
Ongevalsbestrijding Gevaarlijke Stoffen – Grootschalige Ontsmettingseenheid (OGS-GOE)	Brandweer	Voor de grootschalige ontsmetting van personeel, materieel en/of burgerslachtoffers heeft de brandweer de grootschalige ontsmettingseenheid (GOE) ter beschikking. De opkomsttijd is 30 minuten.

Bijlage III afkortingen

Lijst met afkortingen

AGS	Adviseur Gevaarlijke Stoffen
AIVD	Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst
AO	Agendaoverleg
BT	Beleidsteam
B&B	Bewaken en Beveiligen
CBRN	Chemische, Biologische, Radiologische, Nucleaire
CoPI	Commando Plaats Incident
DSI	Dienst Speciale Interventies
EOD	Explosieve Opruimingsdienst
GGB	Grootschalige Geneeskundige Bijstand
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
GMK	Gemeenschappelijke Meldkamer
GMS	Geïntegreerd Meldkamer Systeem
GVB	Gemeente Vervoersbedrijf
HTOC	Hoofd Taakorganisatie Crisiscommunicatie
IM	Informatie Manager
IT	Informatietechnologie
KMar	Koninklijke Marechaussee
LCMS	Landelijk Crisis Management Systeem
MK	Meldkamer
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
OC	Operatie Centrum
OGS-GOE	Ongevalsbestrijding Gevaarlijke Stoffen – Grootschalige Ontsmettingseenheid
OGS-SIE	Ongevalsbestrijding Gevaarlijke Stoffen – Snelle Interventie-eenheid/gaspakkeneenheid
OL	Operationeel Leider
OM	Openbaar Ministerie
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
OT	Operationeel Team
OV	Openbaar Vervoer
OvD	Officier van Dienst
OvD-G	Officier van Dienst Geneeskundig
OvD-OC	Officier van Dienst Operatie Centrum
OvD-P	Officier van Dienst Politie
PPP	Posture Presence Profile
PSH	Psychologische Hulpverlening
PTO	Politie Trainingscentrum Overamstel
PZ	Personeelszaken
QIT	Quick Identification Team
QRT	Quick Reaction Team
Q&A	Questions and Answers
RAC	Regionaal Actiecentrum Communicatie
ROT	Regionaal Operationeel Team
RRT	Rapid Response Team
RWS	Rijkswaterstaat
SGBO	Staf Grootschalig Bijzonder Optreden
SORT	Special Operations Response Team
TEV	Teamleider Explosieve Veiligheid
TGB	Terrorismegevolgbestrijding

Over het COT

Het COT is een gespecialiseerd bureau op het gebied van veiligheids- en crisismanagement. Ons werkterrein strekt zich uit van vraagstukken over security ambities en de vormgeving van lokaal veiligheidsbeleid tot de voorbereiding op crisissituaties. Met onze kennis en kunde helpen we opdrachtgevers in complexe situaties waarbij grote risico's worden gelopen, strategische belangen op het spel staan en vaak vele stakeholders zijn betrokken. Advies, onderzoek, en training en oefening vormen de basis van onze dienstverlening. Het COT opereert vanuit Rotterdam, is onderdeel van Aon Global Risk Consultants en een volledige dochteronderneming van Aon Nederland.

Meer informatie: **www.cot.nl**

Dit rapport is uitsluitend bestemd voor de opdrachtgever. De inhoud van dit rapport is gebaseerd op omstandigheden bij en informatie ter beschikking gesteld door de opdrachtgever. Op geen enkele wijze kan worden gegarandeerd dat beschreven omstandigheden volledig in overeenstemming zijn met van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Derden die van dit rapport kennisnemen kunnen aan dit rapport geen rechten ontleen.

© 2018 COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement B.V.
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement B.V.

COT | Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement
an Aon company

Admiraliteitskade 62 | 3063 ED | Rotterdam
Postbus 518 | 3000 AM | Rotterdam
Telefoon : 010 448 8300
E-mail : cot@cot.nl
Internet : www.cot.nl